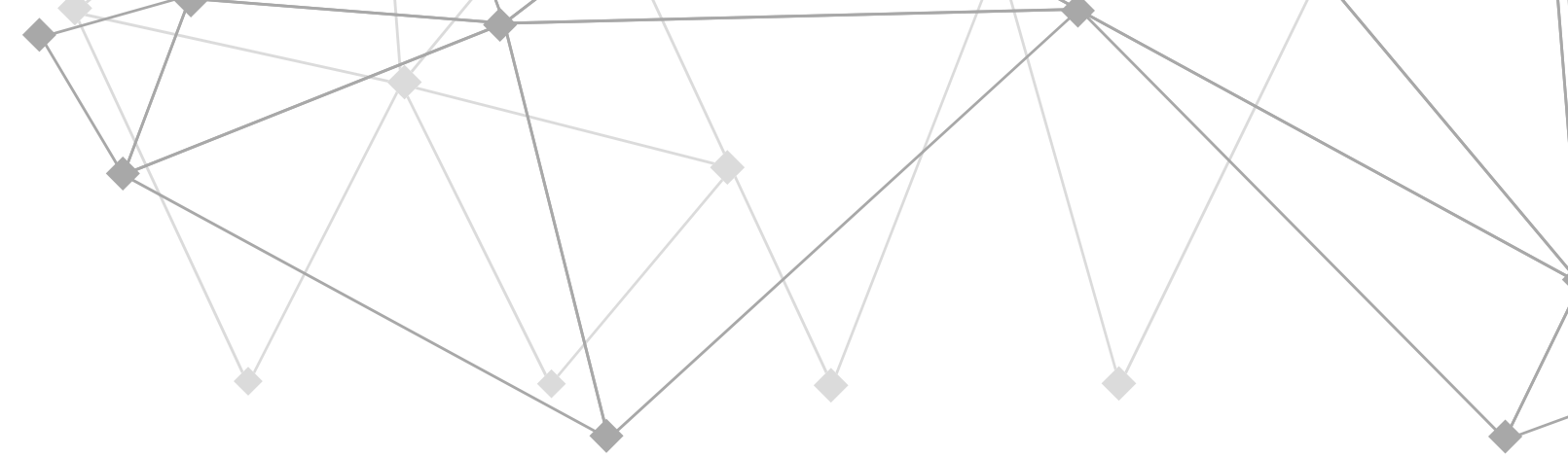

alternativne sankcije

OD KAZNE DO REINTEGRACIJE

-analiza sistema primjene alternativnih
sankcija i mjera u Crnoj Gori -

alternativne sankcije

OD KAZNE DO REINTEGRACIJE

- analiza sistema primjene alternativnih
sankcija i mjera u Crnoj Gori -

Alternativna sankcija – od kazne do reintegracije!

- analiza sistema primjene alternativnih sankcija i mjera u Crnoj Gori -

Izdavač

Centar za građansko obrazovanje (CGO)

Urednica

Tamara Milaš

Autor

mr Milorad Marković

Tiraž

100

Štampa

Studio Mouse

ISBN 978-9940-44-006-0

COBISS.CG-ID 38878480

Publikacija je dio projekta "Alternativne sankcije – od kazne do reintegracije" koji realizuje Centar za građansko obrazovanje (CGO) u partnerstvu sa Institutom za pravne studije (IPLS), i uz podršku Ministarstva pravde Crne Gore.

Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost autora i ni na koji način ne može biti interpretirana kao zvanični stav Ministarstva pravde Crne Gore.

sadržaj

1. UVODNA RAZMATRANJA	6
1.1. Predmet i cilj analize.....	6
2. ANALIZA ZAKONODOVANOG I INSTITUCIONALNOG OKVIRA SA ASPEKTA MEĐUNARODNIH PROBACIONIH STANDARDA	9
2.1.1. Krivični zakonik	9
2.1.1.1. Mjere kojima se modifikuje izvršenje kazne lišenja slobode.	9
2.1.1.2. Mjere upozorenja kao alternative kazni lišenja slobode	10
2.1.1.3. Druge kazne kao alternative kazni lišenja slobode.....	12
2.1.2. Zakon o izvršenju krivičnih sankcija.	13
2.1.3. Zakon o izvršenju uslovne osude i kazne rada u javnom interesu.....	14
2.1.4. Pravilnik o bližem načinu sprovođenja uslovnog otpusta, uslovne osude, uslovne osude sa zaštitnim nadzorom i kazne rada u javnom interesu.....	14
2.1.5. Strategija izvršenja krivičnih sankcija za period 2017-2021. godine.....	15
2.2. MEĐUNARODNO PRAVNI OKVIR ALTERNATIVNIH KRIVIČNIH SANKCIJA – MEĐUNARODNI STANDARDI	15
2.2.1. Standardna minimalna pravila za alternativne krivične mjere i sankcije (Tokijska pravila).....	15
2.2.2. Probaciona pravila Savjeta Evrope.....	17
2.2.3. Okvirna odluka Savjeta 2008/947/JHA o primjeni načela uzajamnog priznavanja na presude i probacijske odluke s ciljem nadzora probacijskih mjera i alternativnih sankcija	18
2.3. INSTITUCIONALNI OKVIR	19
2.3.1. Direkcija za uslovnu slobodu.....	19
2.3.1.1. Nadležnost Direkcije za uslovnu slobodu.....	20
2.3.1.2. Funkcionisanje Direkcije za uslovnu slobodu.....	22
2.3.1.3. Izvršene alternativne sankcije i mjere od strane Direkcije za uslovnu slobodu.....	24
3. ANALIZA STEPENA PRIMJENE KRATKOTRAJNIH KAZNI LIŠENJA SLOBODE I ALTERNATIVNIH KRIVIČNIH SANKCIJA	25
4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE	36
5. INDIKATORI ZA PRAĆENJE SISTEMA PRIMJENE KRATKOTRAJNIH KAZNI LIŠENJA SLOBODE I ALTERNATIVNIH KRIVIČNIH SANKCIJA U CRNOJ GORI	39
6.1. Kriterijumi koji su korišćeni u izboru indikatora	39
6.2. Lista odabranih indikatora i metapodataka	40

1. uvodna razmatranja

Reformu krivičnog i krivično-procesnog zakonodavstva intezivno je pratila i reforma sistema izvršenja krivičnih sankcija. Čini se da je taj simultani proces posve prirodan i očekivan. Naslonjena na talas savremenog pristupa kaznenoj politici i izvršenju krivičnih sankcija i mjera, reforma zakonodavstva je u najvećoj mjeri bila upućena modalitet alternativnog rješavanja krivičnih postupaka, ali i na alternativnom pristupu izvršenju krivičnih sankcija i mjera.

Nužnost razvoja kroz reformu podrazumijeva stalno preispitivanje učinjenog kao osnovu za punu realizaciju planiranog i uspostavljanje sistema. Izgradnja sistema izvršenja alternativnih krivičnih sankcija, uz reformu izvršenja kazne zatvora kroz tretman osuđenika, ukazala je na potrebu sagledavanja učinjenog u periodu 2015 – 2018. godine. U tom kontekstu, od posebnog značaja je i činjenica da ova analiza zapravo predstavlja nadogradnju analize koju su Centar za građansko obrazovanje (CGO) i Institut za pravne studije (IPLS) uradili za period 2012 – 2014. godinu. Kroz ovakav pristup omogućeno je stvaranje jasnije slike razvoja u jednom dužem vremenskom periodu.

Značaj analize ogleda se, pored utvrđenih pravilnosti i ukazanih nedostataka, i u otvaranju dubioza za čije je sagledavanje potrebno provesti dublja i specifičnija istraživanja u budućnosti.

1.1. PREDMET I CILJ STUDIJE

Alternative kratkotrajne kazne zatvora ogledaju se u povećanoj humanosti i ekonomičnosti izvršenja krivičnih sankcija, sa perspektivom pozitivnog uticaja na rehabilitaciju i resocijalizaciju osuđenih lica. Po svojoj prirodi su kazne i u načelu ih treba razlikovati od mjera koje se mogu izreći u postupku odlaganja krivičnog gonjenja od strane državnog tužioca. Mogu se klasifikovati kao: mjere kojima se modifikuje izvršenje kazne lišenja slobode (kućni zatvor i uslovni otpust), mjere upozorenja kao alternative kazni lišenja slobode (sudska opomena i uslovna osuda), i druge kazne kao alternative kazni lišenja slobode (novčana kazna, rad u javnom interesu, oduzimanje vozačke dozvole).

Politika suzbijanja kriminaliteta opredjeljuje način na koji država želi uticati na smanjenje kriminaliteta. Najveću ulogu u rehabilitaciji i resocijalizaciji počinitelja krivičnih djela ima krivična sankcija koja mu je izrečena i programi rehabilitacije koje ista ima, i to u periodu njenog izvršavanja i nakon toga. Fokus treba staviti upravo na kratkotrajnim kaznama lišenja slobode zbog učestalosti njihovog izricanja, njihovoj prirodi kao osnovu za rehabilitaciju počinioca krivičnog djela, ali i troškova države u procesu njihovog izvršavanja.

U teoriji i praksi prisutna je konstantna dilema efektivnosti kratkotrajnih kazni lišenja slobode (posebno ako se ima u vidu da se izriču na vremenski period ne duži od šest mjeseci) i negativnih efekata koje proizvode. Prije svega, misli se na karakteristike lica koja bivaju osuđena na kratkotrajne kazne zatvora, a to su, po pravilu, lica koja po prvi put dolaze u sukob sa zakonom i počinila su lakša krivična djela. Važno je napomenuti da zavodi za izvršenje krivičnih sankcija, kod nas i u okruženju, sa svojim uslovima i unutrašnjom organizacijom, utiču da se lica koja dođu na izvršavanje kratkotrajne kazne zatvora umjesto da budu rehabilitovana zapravo približe kriminalnom miljeu. Stoga se u teoriji zatvori često nazivaju i „kriminalnim školama“. Svjesni ovih nedostataka, kao i mnogih drugih, s početkom ovog vijeka sve se više pažnje posvećuje alternativama kratkotrajnim kaznama lišenja slobode. Neke od njih su od ranije prisutne, čine dio savremenih zakonodavstva i često su korišćene u prethodnom periodu, ali nijesu davale zadovoljavajuće rezultate jer nijesu bile praćene programima rehabilitacije i više su imale oblik oprosta nego li krivične sankcije. Ovo se odnosi na *opomenu i uslovnu osudu*. S druge strane, novčana kazna je zbog svojih specifičnosti nepopularna i češće je izricana kao sporedna krivična sankcija. Konačno, finansijski aspekt kroz koji državni budžet snosi visoke rashode za izvršenje kratkotrajnih kazni zatvora i obezbjeđivanje prostornih i drugih kapaciteta dodatno produbljuju pitanje “isplativosti” i efektivnosti kratkotrajnih kazni zatvora.

Ove činjenice su ukazale da je potrebno naći nove alternative kratkotrajnim kaznama lišenja slobode, kojima bi prevazišli nedostatke dosadašnje kaznene politike i sistema izvršenja krivičnih sankcija. Prije svega, bilo je nužno stvoriti uslove za potpunu rehabilitaciju izvršioca krivičnog djela, zaštitu njegovih prava, kao i smanjenja enormnih troškova države na izvršenju kratkotrajnih kazni lišenja slobode.

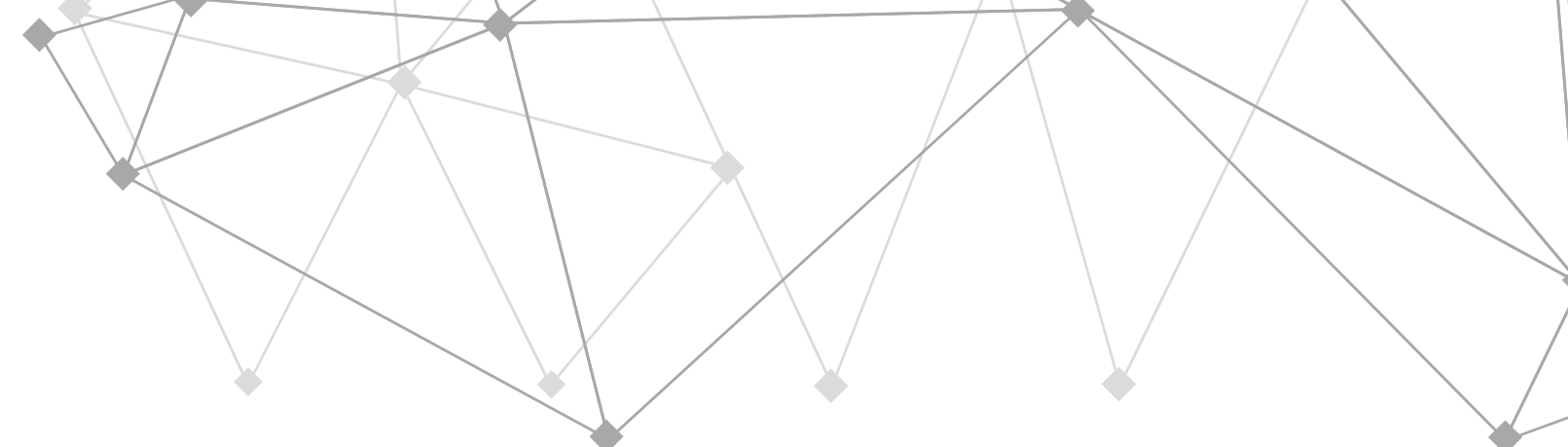
Zakonodavac je išao u korak s vremenom, sukcesivno u prethodnoj deceniji, uvodeći niz alternativnih mjera koje crnogorski sistem izvršenja krivičnih sankcija nije poznavao. Tu se, na prvom mjestu, misli na rad u javnom interesu i najnoviju alternativnu kaznu zatvor koji se izvršava u prostorijama za stanovanje¹ (kućni zatvor). Kućni zatvor se počeo primjenjivati od 2018. godine, jer ranije nije bilo tehničkih uslova. U dijelu izvršenja uslovne osude i rada u javnom interesu, donijet je novi zakon kojim se bliže reguliše oblast izvršenja, što zahtijeva kontinuirano praćenje primjene ovih krivičnih sankcija. Naročito, ako se ima u vidu primjena programa preduzimanje mjera u cilju reintegracije i readaptacije u zajednici, a koji su predviđeni Akcionim planom za poglavlje 23 (Pravosuđe i temeljna prava), kao i Strategijom izvršenja krivičnih sankcija za period 2017-2021. godine.

Probacija u Crnoj Gori pronalazi svoje mjesto u sistemu izvršenja krivičnih sankcija i njena uloga će u nastupajućem vremenu značajnu ulogu u prevenciji kriminaliteta, zaštiti prava osuđenih lica kroz humanizaciju postupanja prema istim, kao i zaštitu društva.

Imajući u vidu sve ovo, činilo se neophodnim sagledati stanje u kaznenoj politici izricanja i izvršenja kratkotrajnih kazni zatvora i alternativnih krivičnih sankcija koje su našle svoju primjenu, kako bi se procijenio njihov suštinski efekat. Takođe, od ne manjeg značaja je i analiza institucionalnog okvira za izvršenje alternativnih krivičnih sankcija i u kojoj mjeri nova

---

¹ Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika, (Službeni list Crne Gore, 40/2013-59)

zakonska rješenja mogu naći svoju primjenu u praksi. Kao preduslov sprovođenja jednog ovakvog istraživanja pripremljeni su indikatori za praćenje primjene Krivičnog zakonika i propratnih zakona, a koji su kao bazična metodologija poslužili za kontinuirano nadgledanje sistema izvršenja alternativnih krivičnih sankcija. Dodatno, nužno je bilo utvrditi nedostatke ovih krivičnih sankcija i predložiti način poboljšanja njihovog efekta, kao i stvaranja uslova za primjenu novih alternativnih kazni (rada u javnom interesu i kućnog zatvora).

Zato je rad na ovom projektu bio fokusiran na istraživačke aktivnosti u četiri tematske cjeline, i to:

- analizu zakonodavanog i institucionalnog okvira sa aspekta međunarodnih probacionih standarda;
- analizu stepena primjene kratkotrajnih kazni lišenja slobode i alternativnih kazni na nivou tri osnovna suda, kao i na novou svih osnovnih sudova u Crnoj Gori sudovima;
- analizu izvršenja alternativnih krivičnih sankcija i mjera kroz stepen opterećenja Ministarstva pravde, Direkcije za uslovni otpust;
- izradu indikatora praćenja primjene kratkotrajnih kazni zatvora i alternativnih kazni.

1.2. IZVORI I NAČIN PRIKUPLJANJA PODATAKA

Predmet i cilj analize postavljeni su tako da se sagleda proces izricanja kratkotrajnih kazni zatvora i alternativnih krivičnih sankcija na nivou tri posmatrana suda, a djelimično i svih osnovnih sudova u Crnoj Gori, kao i izvršenja alternativnih krivičnih sankcija i mjera od strane Direkcije za uslovnu slobodu Ministarstva pravde. Dio podataka je prikupljan putem zahtjeva za slobodan pristup informacijama, na koje su odgovorili i dostavili tražene podatke osnovni sudovi u Podgorici, Bijelom Polju i Baru. Takođe, korišćeni su godišnji izvještaji Sudskog savjeta i Vrhovnog suda Crne Gore, Tužilačkog savjeta i Vrhovnog državnog tužilaštva, ali i godišnji izvještaji o realizaciji Akcionog plana Ministarstva pravde.

Podaci su prikupljeni kroz unaprijed pripremljene upitnike sa definisanim indikatorima. Primjećen je određen stepen neslaganja podataka po pojedinim indikatorima na nivou popunjenih upitnika sudova, a u odnosu na godišnje izvještaje Sudskog savjeta i Vrhovnog suda Crne Gore. Ipak, neslaganje ovih podataka ne utiče na validnost dobijenih i u ovoj analizi predstavljenih podataka.

Posebnu zahvalnost ukazujemo osnovnim sudovima u Podgorici, Bijelom Polju i Baru, kao i Direktoratu za izvršenje krivičnih sankcija Ministarstva pravde na saradnji i dostavljanju svih traženih podataka.

2. analiza zakonodovanog i institucionalnog okvira sa aspekta međunarodnih probacionih standarda

2.1. NACIONALNO ZAKONODAVSTVO

2.1.1. Krivični zakonik²

Članom 4. Krivičnog zakonika, kao opšta svrha propisivanja i izricanja krivičnih sankcija, određuje se suzbijanje djela kojima se povređuju ili ugrožavaju vrijednosti zaštićene krivičnim zakonodavstvom. U okviru opšte svrhe krivičnih sankcija svrha kažnjavanja je: 1) *sprječavanje učinioca da čini krivična djela i uticanje na njega da ubuduće ne čini krivična djela*; 2) uticanje na druge da ne čine krivična djela; 3) izražavanje društvene osude za krivično djelo i obaveze poštovanja zakona; 4) *jačanje morala i uticaj na razvijanje društvene odgovornosti*. Iz tačke 1 i 4 nedvosmisleno se utvrđuje svrha kažnjavanja kao procesa resocijalizacije i reintegracije ličnosti osuđenog lica. Za primjenu alternativnih krivičnih sankcija od posebnog su značaja upravo navedeni motivi kojim se osuđeno lice želi resocijalizovati i reintegrirati u društvo. Shodno specifičnoj prirodi pojedinih alternativnih krivičnih sankcija iste se mogu klasifikovati kao: *mjere kojima se modifikuje izvršenje kazne lišenja slobode, mjere upozorenja kao alternative kazni lišenja slobode, druge kazne kao alternative kazni lišenja slobode*.

2.1.1.1. Mjere kojima se modifikuje izvršenje kazne lišenja slobode

a) **Kazna zatvora koja se izvršava u prostorijama za stanovanje³**, u krivično-pravni sistem, uvedena⁴ je 2013. godine i moguće je odrediti kada je učiniocu krivičnog djela izrečena kazna zatvora do šest mjeseci⁵, ukoliko se, s obzirom na ličnost učinioca, njegov raniji život, njegovo držanje poslije učinjenog djela, stepen krivice i druge okolnosti pod kojima je djelo učinio, može očekivati da će se i na taj način ostvariti svrha kažnjavanja.

Osuđeni kome je određeno izvršenje kazne zatvora u prostorijama za stanovanje ne smije napuštati prostorije u kojima stanuje, osim u slučajevima propisanim zakonom kojim se uređuje izvršenje kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti. Ukoliko osuđeni jednom u trajanju preko šest časova ili dva puta u trajanju do šest časova samovoljno napusti prostorije u kojima stanuje, sud će odrediti da ostatak kazne zatvora izdrži u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija. Zakonom se propisuje nadležnost Ministarstva pravde za izvršenje ove kazne, odnosno instaliranje uređaja za praćenje osuđenog i kontrolu izvršenja kazne kroz praćenje kretanja osuđenog i njegov položaj u prostoru. Sam način izvršenja ove mjere je detaljnije regulisan Pravilnikom o bližem načinu izvršenja kazne zatvora u prostorijama u kojima osuđeni stanuje⁶.

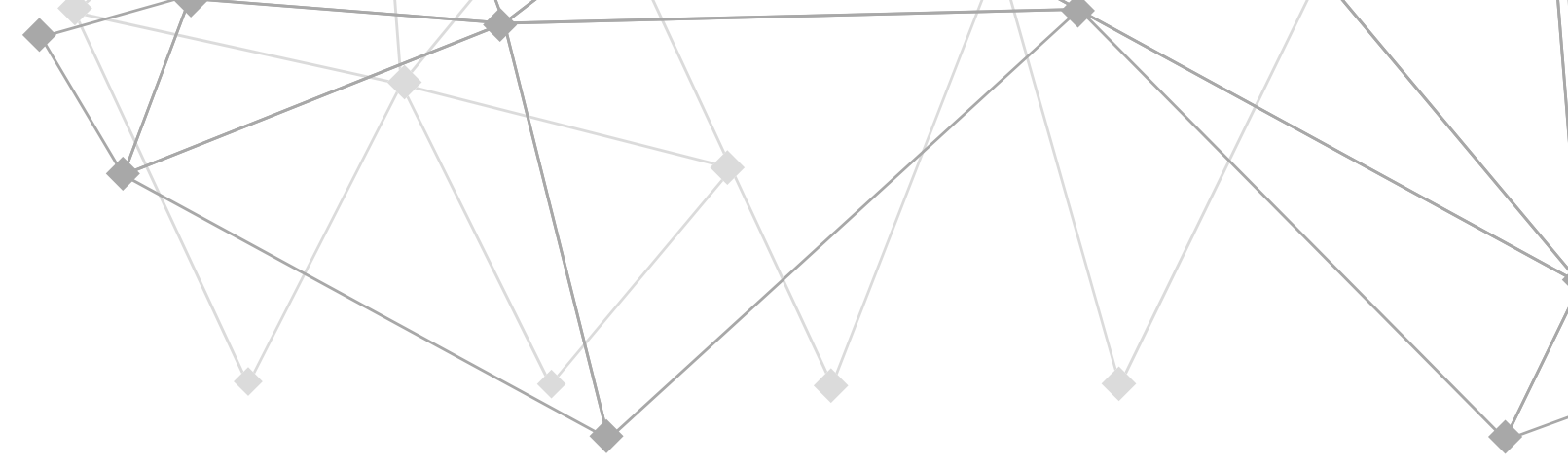
2 Krivični zakonik Crne Gore, "Službeni list RCG", br. 70/2003, 13/2004, 47/2006 i "Službeni list CG", br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 40/2013 i 56/2013, 14/2015 42/2015 58/2015 ,44/2017 i 49/2018

3 Član 36a Krivičnog zakonika

4 Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika, Službeni list CG, 40/2013-59

5 Određena zakonska rješenja i iz okruženja ukazuju na mogućnost šire primjene ove mjere pa se ista u BiH i Srbiji može odrediti i za kaznu zatvora do godinu dana

6 "Službeni list CG", br. 65/2015 od 20.11.2015. godine, a stupio je na snagu 28.11.2015.

b) Uslovni otpust⁷ sa izdržavanja kazne – Sud može uslovno otpustiti sa izdržavanja kazne zatvora ili kazne dugotrajnog zatvora osuđenog koji je izdržao dvije trećine, a izuzetno polovinu kazne zatvora odnosno kazne dugotrajnog zatvora, ako se u toku izdržavanja kazne tako popravio da se može sa osnovom očekivati da će se na slobodi dobro vladati, a naročito da do isteka vremena za koje je izrečena kazna neće učiniti novo krivično djelo. Pri ocjeni da li će se osuđeni uslovno otpustiti uzeće se u obzir da li se osuđeni dobro vladao i izvršavao radne obaveze prema njegovoj radnoj sposobnosti, a naročito da li je disciplinski kažnjavan za vrijeme izdržavanja kazne zatvora ili kazne dugotrajnog zatvora, da li je nadoknadio štetu koju je prouzrokovao krivičnim djelom i vratio imovinsku korist stečenu izvršenjem krivičnog djela, kao i da li je postignuta svrha kažnjavanja.

U odluci o uslovnom otpustu može se odrediti da je osuđeni dužan da ispuni obavezu utvrđenu zakonom. Vrste posebnih obaveza propisane su Zakonom o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti⁸ kojim se bliže reguliše nadležnost, postupak i kriterijumi odlučivanja o molbi za uslovni otpust, dok je Zakonom o izvršenju uslovne osude i kazne rada u javnom interesu regulisano sprovođenje i nadzor nad uslovno otpuštenim osuđenicima. Prema postojećem zakonskom rješenju, Direkcija je dužna da vrši nadzor nad svim osuđenim licima kojima je odobren uslovni otpust, kao i u dijelu uslovnog otpusta kojim je utvrđena posebna obaveza.

Određene izmjene relevantnih zakona⁹ u pogledu uslovnog otpusta doprinose ubrzanju postupka izvršenja kroz skraćivanje roka za dostavljanje pravosnažnog rješenja Ministarstvu pravde. S druge strane, rokovi za odlučivanja o uslovnom otpustu, od strane suda, ostali su neodređeni, a što može da ima direktnog uticaja na pravo osuđenog lica na uslovni otpust. Sa ovog aspekta, u zakonskom rješenju, se čini i nedovoljna uključenost Ministarstva pravde/ Direkcije u postupak odlučivanja, i u periodu pred izvršenje rješenja o uslovnom otpustu, dok je osuđeno lice još uvijek u zatvoru, a ovo naročito ukoliko se sud odluči da odredi da je zatvorenik dužan da ispuni jednu ili više obaveza iz člana 125 Zakonom o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti, odnosno sprovođenje elektronskog nadzora za vrijeme trajanja uslovnog otpusta.

Preporuka: Izvršiti analizu primjene instituta uslovnog otpusta sa aspekta razumnosti rokova odlučivanja po molbama za uslovni otpust, dužini trajanja izrečenog uslovnog otpusta u odnosu na 1/3, odnosno polovinu preostale kazne, kao i dužini kazne zatvora za koje je odobren uslovni otpust.

2.1.1.2. Mjere upozorenja kao alternative kazni lišenja slobode

U okviru opšte svrhe krivičnih sankcija, svrha mjera upozorenja je da se prema učiniocu krivičnog djela ne primijeni kazna za lakša krivična djela, kad to nije nužno radi krivičnopravne zaštite i kad se može očekivati da će upozorenje uz prijetnju kazne (uslovna osuda) ili samo upozorenje (sudska opomena) dovoljno uticati na učinioca da više ne vrši krivična djela.

---

⁷ Član 37 Krivičnog zakonika

⁸ Zakon o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti, "Službeni list CG", br. 36/2015 i 18/2019) član 125.

⁹ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o izvršenju uslovne osude i kazne rada u javnom interesu, Zakon je objavljen u "Službenom listu CG", br. 17/2019 od 19.3.2019. godine, a stupio je na snagu 27.3.2019.

a) Sudska opomena¹⁰ - može se izreći za krivična djela za koja je propisan zatvor do jedne godine ili novčana kazna, a učinjena su pod takvim olakšavajućim okolnostima koje ih čine naročito lakim. Za određena krivična djela i pod uslovima predviđenim zakonom sudska opomena može se izreći i kad je propisan zatvor do tri godine.

Pri odlučivanju da li će izreći sudsku opomenu sud će, vodeći računa o svrsi sudske opomene, posebno uzeti u obzir ličnost učinioca, njegov raniji život, njegovo ponašanje poslije izvršenja krivičnog djela, a naročito njegov odnos prema žrtvi krivičnog djela, stepen krivice i druge okolnosti pod kojima je djelo učinjeno. Analiza okolnosti kao osnova za odlučivanje o donošenju sudske opomene naglašava potrebu „procjene rizika“. *Kako se sudska opomena može izreći i za krivična djela za koja je propisana kazna zatvora do tri godine očigledna je neophodnost uvođenja probacijske službe i u ovoj fazi odlučivanja.*

b) Uslovna osuda¹¹ – predstavlja krivičnu sankciju koja ima poseban značaj u sistemu krivičnih sankcija, a prije svega imajući u vidu učestalost njenog izricanja u praksi sudova. Tom sankcijom sud učiniocu krivičnog djela utvrđuje kaznu i istovremeno određuje da se ona neće izvršiti, ako osuđeni za vrijeme koje odredi sud, a koje ne može biti kraće od jedne niti duže od pet godina (vrijeme provjeravanja) ne učini novo krivično djelo. Uslovna osuda se može izreći kad je učiniocu utvrđena kazna zatvora u trajanju do dvije godine i ne može se izreći za novčanu kaznu.

Kao što je to slučaj kod svih krivičnih sankcija, sa naglaskom na sudsku opomenu i uslovni otpust, i pri odlučivanju da li će izreći uslovnu osudu, sud će, vodeći računa o svrsi uslovne osude, posebno uzeti u obzir ličnost učinioca, njegov raniji život, njegovo ponašanje poslije izvršenog krivičnog djela, stepen krivice i druge okolnosti pod kojima je djelo učinjeno. Dakle, *i kod uslovne osude Krivičnim zakonikom se indirektno upućuje na obaveznost „procjene rizika“, ali se pri tom ista ostavlja u nadležnost suda. Izmjenama i dopunama Zakona¹², predviđena je mogućnost da Ministarstvo pravde, na zahtjev suda sačini izvještaj o procjeni rizika za lice protiv koga se pred sudom vodi krivični postupak. Ova novina pruža mogućnost kvalitativnog unaprijeđenja procjene prilikom donošenja odluke o uslovnoj osudi, ali i kasnijem uspješnom izvršavanju iste.*

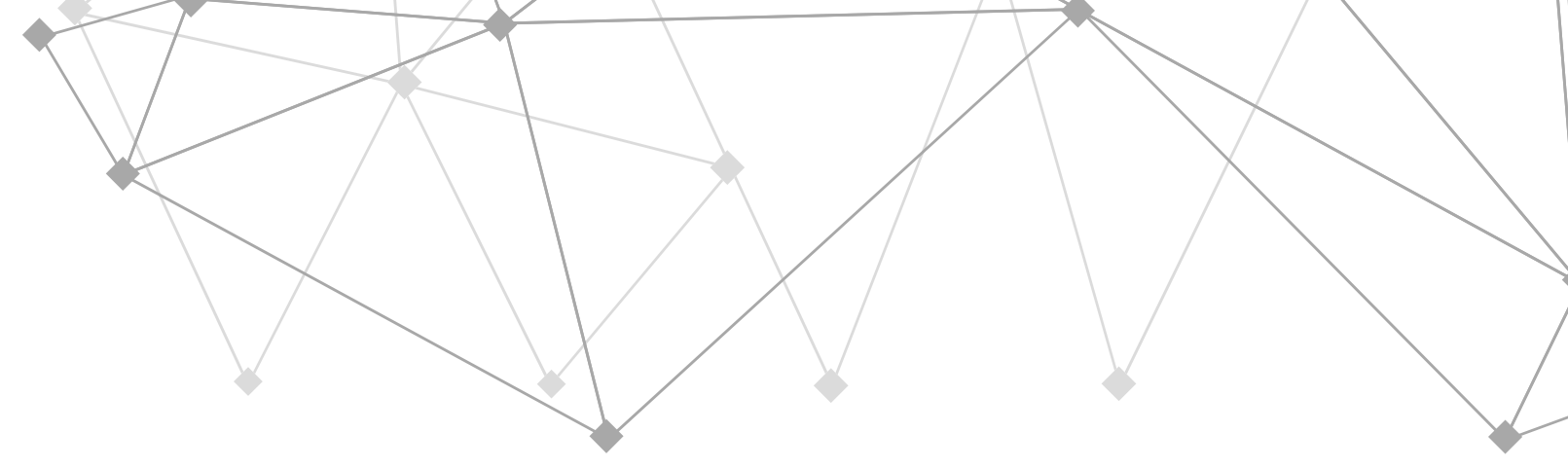
Uslovna osuda se može izreći i sa zaštitnim nadzorom za određeno vrijeme u toku vremena provjeravanja. Zaštitni nadzor obuhvata zakonom predviđene mjere pomoći, staranja, nadzora i zaštite. Uslovi za izricanje zaštitnog nadzora su istovjetne okolnosti kao i za izricanje same uslovne osude, što podrazumijeva da su takve prirode da je osuđenom licu neophodno nametnuti neku od posebnih obaveza koje proizilaze iz zaštitnog nadzora. Shodno tome, *zaštitni nadzor se izriče i predstavlja graničnu vrijednost potrebe specifičnog tretmana osuđenika kao osnov za odluku suda, između uslovne osude i kazne zatvora. U tom smislu je posebno važno da sud prilikom odlučivanja i „procjene rizika“ ima pomoć Ministarstva pravde.* Ova procjena je potrebna i u dijelu opredjeljivanja obaveza koje Zakonik propisuje kao sadržinu zaštitnog nadzora, i to sljedeće posebne obaveze, koje mogu biti izrečene pojedinačno ili više njih: 1) javljanje organu nadležnom za izvršenje zaštitnog nadzora u rokovima koje taj

---

¹⁰ Član 65. Krivičnog zakonika

¹¹ Član 53. Krivičnog zakonika

¹² Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o izvršenju uslovne osude i kazne rada u javnom interesu, "Službeni list CG", br. 17/2019, čl.3.

organ odredi; 2) osposobljavanje učinioca za određeno zanimanje; 3) prihvatanje zaposlenja koje odgovara sposobnostima i sklonostima učinioca; 4) ispunjavanje obaveza izdržavanja porodice, čuvanja i vaspitanja djece i drugih porodičnih obaveza; 5) uzdržavanje od posjećivanja određenih mjesta, lokala ili priredbi, ako to može biti prilika ili podsticaj za ponovno vršenje krivičnih djela; 6) blagovremeno obavještavanje o promjeni mjesta boravka, adrese ili radnog mjesta; 7) uzdržavanje od upotrebe droge ili alkoholnih pića; 8) liječenje u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi; 9) posjećivanje određenih profesionalnih i drugih savjetovališta ili ustanova i postupanje po njihovim uputstvima; 10) otklanjanje ili ublažavanje štete pričinjene krivičnim djelom, a naročito izmirenje sa žrtvom učinjenog krivičnog djela.

Kada se govori i o ovim posebnim obavezama, uloga Ministarstva pravde mora biti suštinska u odlučivanju kako bi i izvršenje bilo efektivno i efikasno, ali uz punu podršku drugih državnih organa, organizacija civilnog društva i zajednice u najširem smislu.

Preporuka: Sprovesti dalju analizu primjene instituta uslovne osude i uslovne osude sa zaštitnim nadzorom u dijelu primjene odredbe člana 10.st.2. Zakona o izvršenju uslovne osude i kazne rada u javnom interesu, mogućnosti da sud zahtjeva od Ministarstva pravde da sačini izvještaj o procjeni rizika za lice protiv koga se pred sudom vodi krivični postupak.

2.1.1.3. Druge kazne kao alternative kazni lišenja slobode

c) Novčana kazna¹³ - može se izreći kao glavna i kao sporedna kazna (i kada je kao glavna izrečena novčana kazna), a ne može biti manja od dvije stotine eura niti veća od dvadeset hiljada eura, odnosno za krivična djela učinjena iz koristoljublja veća od sto hiljada eura. Izvršenje novčane kazne nije u nadležnosti probacione službe već suda koji je izrekao presudu u prvom stepenu, koji istu može zamijeniti sa kaznom zatvora u slučaju da osuđeno lice ne plati novčanu kaznu u određenom roku. Supletorni zatvor ne može biti izrečen u dužem trajanju od šest mjeseci. Takođe, neplaćena novčana kazna koja ne prelazi iznos od dvije hiljade eura, može se, umjesto kaznom zatvora, zamijeniti kaznom rada u javnom interesu uz saglasnost osuđenog lica, tako što će se za svakih započetih dvadeset pet eura novčane kazne odrediti osam časova rada u javnom interesu, s tim da rad u javnom interesu ne može biti duži od tristašezdeset časova.

Imajući u vidu činjenicu da je novčana kazna, zajedno sa radom u javnom interesu, alternativa kazni lišenja slobode upitna je odluka zakonodavca da mogućnost konverzije novčane kazne, kaznom rada u javnom interesu, u slučaju neplaćanja, ograničila na iznos do dvije hiljade eura, dok je supletorni zatvor ograničen maksimalnim iznosom novčane kazne. Pri tome, kazna rada u javnom interesu, kao glavna kazna može se izreći za krivična djela za koja je propisana novčana kazna ili zatvor do pet godina. No, supletorni zatvor ne može trajati duže od šest mjeseci, odnosno godinu dana.

Preporuka: Sprovesti dalju analizu u kojoj mjeri se vrši zamjena novčane kazne sa kaznom rada u javnom interesu.

---

¹³ Član 39. Krivičnog zakonika

d) Rad u javnom interesu¹⁴ – čini relativno novu krivičnu sankciju i ako je u sistem krivičnih sankcija uvedena¹⁵ 2010 godine. Može se izreći za krivična djela za koja je propisana novčana kazna ili zatvor do pet godina. Ne može biti kraći od šezdeset časova niti duži od trista šezdeset časova i određuje se za vrijeme koje ne može biti kraće od trideset dana, niti duže od šest mjeseci. Ova kazna se izriče uz pristanak učinioca krivičnog djela i ne može biti duža od šezdeset časova u toku jednog mjeseca. Način izvršenja kazne rada u javnom interesu bliže je propisan Zakonom o izvršenju uslovne osude i kazne rada u javnom interesu i u nadležnosti je Ministarstva pravde.

Rad u javnom interesu je svaki onaj društveno koristan rad kojim se ne vrijeđa ljudsko dostojanstvo i ne vrši se u cilju sticanja dobiti. Prilikom izricanja ove kazne sud je dužan voditi računa o vrsti učinjenog krivičnog djela, kao i o ličnosti učinioca. Zakonodavac je propisao¹⁶ mogućnost da sud zatraži od Ministarstva pravde da sačini izvještaj o procjeni rizika za lice protiv koga se pred sudom vodi krivični postupak.

Ukoliko učinilac ne vrši rad u javnom interesu, ova kazna će se zamijeniti kaznom zatvora, tako što će svakih započelih šezdeset časova rada u javnom interesu zamijeniti kaznom zatvora u trajanju od jednog mjeseca. *Zakonodavac nije previdio mogućnost da pored supletornog zatvora, neizvršenje kazne rada u javnom interesu bude zamijenjeno novčanom kaznom, što bi imajući u vidu alternativnu prirodu ovih kazni, moglo ostaviti mogućnost sudu da zamjenska kazna, kazna rada u javnom interesu bude i novčana kazna.*

Iako je zakonodavna i institucionalna reforma, u posmatranom periodu bila intezivna, može se zaključiti da još uvijek nije okončana. Nužno je dalje razvijati nadležnosti Ministarstva pravde u dijelu odlučivanja i izvršenja alternativnih sankcija, ali prije svega staviti fokus na primjenu zakonskih rješenja i primjenu navedenih instituta u skladu osnovnih načela izvršenja krivičnih sankcija ali i individualizacije krivične sankcije.

2.1.2. Zakon o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti¹⁷

Zakon o izvršenju krivičnih sankcija predstavlja osnovni zakon kojim se reguliše oblast izvršenja krivičnih sankcija (kazni, mjera bezbjednosti, vaspitnih mjera i mjera upozorenja). Zakon propisuje na koji način će se izvršiti kazna zatvora, sa ciljem da osuđeni tokom izvršenja krivične sankcije kroz sistem programa tretmana usvoji društveno prihvatljive vrijednosti radi ponovnog uključivanja u društvo.

Pitanja regulisanja ovim zakonom sa aspekta alternativnih sankcija od značaja su prevashodno u dijelu izvršenja kazne zatvora kao postupka resocijalizacije i tretmana koji predstavlja osnov za reintegraciju zatvorenika nakon cjelokupno ili djelimično izdržane kazne zatvora. Ovim zakonom se reguliše i materijalno procesni aspekt uslovnog otpusta kao mjere kojom se modifikuje kazna zatvora.¹⁸

---

14 Član 41. Krivičnog zakonika

15 Član 68. Krivičnog zakonika

16 Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o izvršenju uslovne osude i kazne rada u javnom interesu, "Službeni list CG", br. 17/2019, čl.3.

17 Zakon o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti, "Službeni list CG", br. 36/2015 i 18/2019.

18 Više o tome na strani 12 i 13.

2.1.3. Zakon o izvršenju uslovne osude i kazne rada u javnom interesu¹⁹

Ovim zakonom se propisuje način izvršenja uslovne osude, uslovne osude sa zaštitnim nadzorom i kazne rada u javnom interesu izrečenih u krivičnom i prekršajnom postupku (alternativne sankcije), kao i nadzor nad uslovno otpuštenim osuđenim licem i to po prvi put jednim zakonskim rješenjem.

Članovima 5 i 6. se utvrđuje obaveza poštovanja ljudskog dostojanstva, osnovnih prava i sloboda i privatnost osuđenih lica kome je izrečena alternativna sankcija ili uslovno otpuštenom osuđenom licu. Zabranjena su i kažnjiva postupanja kojima bi lice kome je izrečena alternativna sankcija ili uslovno otpušteno osuđeno lice bilo podvrgnuto bilo kakvom obliku mučenja, zlostavljanja ili ponižavanja, kao i zdravstvenim i naučnim eksperimentima. Izvršenje alternativne krivične sankcije mora biti sprovedeno u skladu sa poštovanjem principa zabrane diskriminacije po bilo kom ličnom svojstvu. *Direkcija za uslovnu slobodu je obavezna da ovaj princip poštuje u svom radu ali i da kroz praćenje izvršenja pojedinih alternativnih sankcija nadzire i postupanje drugih subjekata. Ovo je posebno važno u dijelu kazne rada u javnom interesu i poštovanja prava osuđenog lica od strane onih pravnih lica i državnih organa kod kojih se i izvršava ova alternativna sankcija. U ovom smislu je od značaja i proširenje nadležnosti Nacionalnog preventivnog mehanizma (NPM), koji funkcioniše u sklopu Zaštitnika ljudskih prava Crne Gore, na izvršenje alternativnih krivičnih sankcija²⁰.*

Sud koji je izrekao uslovnu osudu ili uslovnu osudu sa zaštitnim nadzorom dostaviće primjerak odluke o izricanju ove mjere, u roku od osam dana od dana pravosnažnosti te odluke, Ministarstvu pravde i organu uprave nadležnom za poslove policije na čijem području osuđeno lice ima prebivalište ili boravište. Zavisno od obaveze zaštitnog nadzora, Ministarstvo pravde će obavijestiti centar za socijalni rad prema prebivalištu ili boravištu osuđenog lica, poslodavca kod kojeg je osuđeno lice zaposleno, odgovarajuću zdravstvenu ustanovu, Zavod za zapošljavanje Crne Gore i policiju.

U zavisnosti od alternativne krivične sankcije koju sprovodi, Direkcija za uslovnu slobodu uspostavlja direktnu komunikaciju sa osuđenim licem koja ima kontinuirano trajanje i stvara uslove za izvršenje sankcije na način kako je to odlukom suda određeno. O nadležnostima Direkcije će više riječi biti u dijelu institucionalnih uslova za izvršenje alternativnih krivičnih sankcija.

2.1.4. Pravilnik o bližem načinu izvršenja uslovne osude, uslovne osude sa zaštitnim nadzorom, kazne rada u javnom interesu i uslovnog otpusta²¹

Ovim Pravilnikom se bliže određuju rokovi za izvršenje neke od alternativnih sankcija ili uslovnog otpusta sa preciziranjem načina i učestalosti komunikacije Direkcije i osuđenika, vremena provjeravanja, pružanja socijalne i druge pomoći u cilju prilagođavanja, sačinjavanja individualnog programa postupanja prema uslovno osuđenom ili uslovno otpuštenom licu i druge radnje kojima se obezbjeđuje najefektivniji tretman osuđenog lica.

---

¹⁹ Zakon o izvršenju uslovne osude i kazne rada u javnom interesu, "Službeni list CG", broj 32/2014 i 17/2019.

²⁰ NPM nije u posmatranom periodu izvještavao o alternativnim sankcijama

²¹ Pravilnik o bližem načinu izvršenja uslovne osude, uslovne osude sa zaštitnim nadzorom, kazne rada u javnom interesu i uslovnog otpusta, "Službeni list CG", br. 67/2015 od 4.12.2015. godine, a stupio je na snagu 12.12.2015.

Postavljeni rokovi za otpočinjanje izvršenja neke alternativne sankcije su različiti, pa je predviđen rok od 30 dana od dana dostavljanja pravosnažne odluke, kod izrečene uslovne osude, za pozivanje osuđenog lice kome je izrečena ova mjera radi obavljanja razgovora, ukoliko je potrebno. Kada je usvojena molba za uslovni otpust ovaj rok je 8 dana.

Postavlja se pitanje određenog vremenskog vakuma između postupka u kojem se odlučuje, donešene odluke i uključivanja Ministarstva pravde u dijelu izvršenja alternativne sankcije.

2.1.5. Strategija izvršenja krivičnih sankcija za period 2017-2021. godine²²

Strategija je bazirana na već uglavnom zaokruženom zakonodavnom i institucionalnom okviru, a osnovna misija joj je jačanje kapaciteta i primjena najboljih praksi EU u oblasti popravnih i probacionih službi, obezbjeđivanje neophodnih sistema za upravljanje podacima radi omogućavanja efikasnog planiranja i programiranja, poboljšanje povezanih planova i programa reintegracije i resocijalizacije, kao i povećanu primjenu alternativnih sankcija i mjera.

Kao jedan od osnovna četiri strateška cilja predviđenih Strategijom, predviđeno je jačanje institucionalnih kapaciteta Direkcije za uslovnu slobodu u cilju nadzora osuđenih lica kojima su izrečene alternativne sankcije i mjere. Ne manjeg značaja za primjenu alternativnih sankcija je i odlučnost Ministarstva u pravcu jačanje kampanje za podizanje svijesti kod stručnog i javnog mnjenja o izvršenju krivičnih sankcija.

Glavni cilj Direkcije za uslovnu slobodu je resocijalizacija i reintegracija prestupnika. Za osuđena lica koja imaju nizak stepen rizika, nije potrebno da izdržavaju kaznu u zatvoru, dakle, sa izrečenim alternativnim sankcijama su pod nadzorom i pomaže im se da upravljaju svojim svakodnevnim životom.²³

Na osnovu strategije, Ministarstvo pravde je izradilo Akcioni plan i proizvelo dva godišnja izvještaja o realizaciji Akcionog plana, za 2017 i 2018 godinu. Akcionim planom je predviđena realizacija 19 strateških mjera u pravcu daljeg jačanja organizacije i infrastrukture Direkcije za uslovnu slobodu, unaprjeđenja primjene alternativnih sankcija i jačanja sistema alternativnih sankcija i mjera kroz izgradnju povjerenja i saradnje između Direkcije za uslovnu slobodu i pravosudnih organa.

2.2. MEĐUNARODNO PRAVNI OKVIR ALTERNATIVNIH KRIVIČNIH SANKCIJA – MEĐUNARODNI STANDARDI

2.2.1. Standardna minimalna pravila za alternativne krivične mjere i sankcije (Tokijska pravila)²⁴

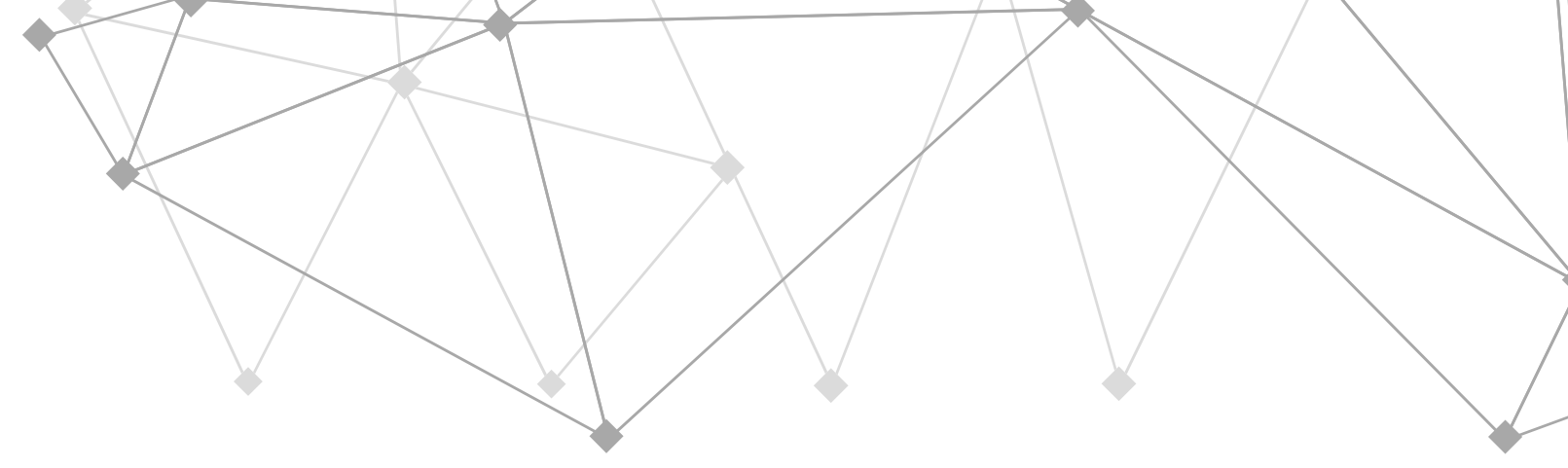
Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za alternativne krivične mjere i sankcije, iako neobavezujuća za države članice, usvojena su da bi promovisala kaznene mjere koje predstavljaju alternativu institucionalnom tretmanu. U jednom dijelu propisuju i pretkrivične

---

²² Strategija izvršenja krivičnih sankcija za period 2017-2021. godine, <http://www.pravda.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rid=273962&rType=2&file=Strategija%20za%20izvr%C5%A1enje%20krivi%C4%8Dnih%20sankcija%202017-2021.docx>

²³ Strategija izvršenja krivičnih sankcija za period 2017-2021. godine, str.23

²⁴ UN Rezolucija 45/110, 14. decembar 1990. godine

diverzione programe za djecu u sukobu sa zakonom. Njihovo usvajanje nadovezuje se, u dijelu alternativnih kaznenih mjera, na rezoluciju 8. Šestog kongresa UN o prevenciji zločina i postupanju prema pristupnicama i alternativama zatvorskoj kazni, pozivajući se na rezoluciju 16. Sedmog kongresa UN o prevenciji zločina i postupanju prema pristupnicama o smanjenju zatvorske populacije, alternativama zatvorskoj kazni i socijalnoj integraciji prestupnika.

Rezolucija je donijeta sa ciljem razvijanja lokalnih, nacionalnih, regionalnih i međunarodnih pristupa i strategija na polju vaninstitucionalnog postupanja prema prestupnicima i potrebu oblikovanja standardnih minimalnih pravila, u pogledu metoda i mjera koje bi mogle biti najefektivnije u sprečavanju zločina i boljem postupanju prema prestupnicima.

Odluka o donošenju rezolucije bazirana je na uvjerenju da alternative zatvorskoj kazni mogu biti efikasna i efektivna sredstva za postupanje prema prestupnicima u zajednici u najboljem interesu prestupnika i društva, svjesni da je ograničenje slobode opravdano samo sa stanovišta bezbjednosti društva, prevencije zločina, pravednog obeštećenja i odvratanja, a da je krajnji cilj kazneno-pravnog sistema reintegracija osuđenika u društvo, naglašavajući da su povećanje zatvorske populacije i pretrpani zatvori u mnogim zemljama činjenica koja predstavlja problem za pravilnu primjenu Standardnih minimalnih pravila za postupanje prema zatvoreniciima.

Tokijskim pravilima se daje sveobuhvatan prikaz svega što bi trebalo uzeti u obzir prilikom rada na unaprijeđenju, razvoju i primjeni alternativnih kaznenih mjera i sankcija, uključujući pretkrivične diverzione programe. Razrađena su kroz osam kategorija: a) Opšti principi, b) Faza prije suđenja, c) Faza suđenja i izricanje presude, d) Faza posle izricanja presude, e) Primjena mjera alternativnih institucionalnom tretmanu, f) Osoblje, g) Volonteri i drugi resursi zajednice i h) Istraživanje, planiranje i formulisanje politike i ocjenjivanje.

Iz strukture Tokijskih pravila nedvosmisleno se utvrđuje nedjeljivost alternativnih mjera i alternativnih krivičnih sankcija koje se izriču prije i u toku krivičnog postupka i nakon donošenja presude. Ovo je posebno važno sa aspekta *uključivanja probacije od prve radnje u krivičnom postupku od strane tužilaštva, u dijelu mjera procesne prinude, diverzionog postupka i praćenje okrivljenog tokom krivičnog postupka, kao što to treba da se čini i nakon donešene osuđujuće presude.*

U tom smislu je formulirano jedno od osnovnih načela Tokijskih pravila kojim se države članice obavezuju da razvijaju alternativne mjere zatvorskoj kazni u sklopu pravnog sistema kako bi pružile druge mogućnosti i time smanjile upotrebu zatvorske kazne i racionalizovale politiku krivičnog pravosuđa, uzimajući u obzir ljudska prava, zahtjeve za socijalnom pravdom i rehabilitacijske potrebe prestupnika.

Članom 5. Tokijskih pravila predviđa se primjena alternativnih mjera i prije započinjanja krivičnog postupka na način što, kada je to primjereno i u skladu s pravnim sistemom, policija, tužilaštvo ili druge službe koje se bave krivičnim predmetima moraju imati mogućnost pustiti osumnjičenog ako smatraju da nije potrebno dalje postupanje u svrhu zaštite društva, prevencije zločina ili promicanja poštovanja zakona i prava žrtava. Da bi se mogla donijeti odluka o cjelishodnosti puštanja ili započinjanju postupka, svaki pravni sistem utvrđuje kriterijume. U lakšim slučajevima tužilac može nametnuti odgovarajuće *alternativne mjere*, prema potrebi.

Članom 6. se promoviše izuzetnost lišenja slobode okrivljenog kada je već postupak započet. Tako se propisuje da pritvor prije suđenja treba koristiti isključivo kao krajnju mjeru

u krivičnom postupku, imajući u vidu istragu navodnog krivičnog djela i zaštitu društva i žrtve. Alternative je potrebno upotrijebiti u što ranijoj fazi postupka, dok pritvor prije suđenja ne smije trajati duže nego što je neophodno da bi se ostvarili ciljevi navedeni u članu 5, a primjenjuje se humano i s poštovanjem prema unutarrašnjem dostojanstvu ljudskih bića.

Kako bi se osigurala veća fleksibilnost u skladu s prirodom i težinom krivičnog djela, s ličnošću i prošlošću prestupnika, a da se pritom zaštiti društvo i izbjegne nepotrebna primjena zatvorske kazne, krivično-pravosudni sistem treba da obezbijedi širok raspon alternativnih mjera, već prije samog suđenja do nakon izricanja kazne. Broj i vrste dostupnih alternativnih mjera potrebno je utvrditi na način da dosljedno kažnjavanje i dalje ostane mogućnost (Pravilo 2.3).

Načelo minimalne intervencije uvijek mora biti prisutno prilikom procjene i određivanja alternativne mjere (Pravilo 2.6).

Pravilima se predviđaju i vrste alternativnih mjera i to: a) verbalne sankcije kao što su opomena, ukor i upozorenje, b) uslovna osuda c) statusne kazne; d) ekonomske sankcije i novčane kazne, kao što su fiksne novčane kazne i novčane kazne vezane za dnevnicu; e) oduzimanje imovine; f) povraćaj stvari žrtvi ili obeštećenje; g) izreći kaznu sa odloženim izvršenjem; h) uslovni otpust i sudski nadzor; i) kaznu rada u javnom interesu; j) preusmjeravanje na centar za socijalni rad; k) kućni pritvor - zatvor; l) naredba za bilo koji drugi način neinstitucionalnog postupanja; m) izricanje neke od kombinacija ovdje navedenih mjera.

Pravila podstiču i učešće društvene zajednice i korišćenje resursa društva u primjeni diverzionih šema i alternativnih mjera. Istraživanje, planiranje, utvrđivanje politike i ocjenjivanje takođe se smatraju integralnim dijelom razvoja alternativnih krivičnih sankcija i mjera.

2.2.2 Probaciona pravila Savjeta Evrope²⁵

Imajući u vidu da je cilj probacije da doprinese pravičnosti krivičnog postupka, kao i javnoj bezbjednosti kroz spriječavanje i smanjenje pojave krivičnih djela, kao i značaj probacionih službi koje su među ključnim agencijama pravde i da njihov rad utiče na smanjenje zatvorske populacije, Savjet Evrope je usvojio Probaciona pravila.

Probaciona pravila upućuju ka uspostavljanju i pravilnom funkcionisanju probacionih službi. Ova pravila važe i za druge organizacije u njihovom vršenju poslova obuhvaćenih ovim pravilima, uključujući i druge državne organizacije, nevladine organizacije i komercijalne organizacije. Razrađena su kroz osam glava: Preambula; Predmet i definicije, Osnovna načela, Organizacija i osoblje, Odgovornost i odnosi sa drugim agencijama, Probacioni rad, Žalbe, inspekcija i nadzor, Istraživanje, rad sa medijima i javnošću, Rječnik.

Navešćemo neke od osnovnih principa probacionih pravila:

- Probacione službe imaju za cilj da smanje povrat uspostavljanjem pozitivnih odnosa sa prestupnicima u cilju nadgledanja, vođenja, pomoći i na promovisanje njihove uspješne socijalne integracije. Na taj način probacija doprinosi bezbjednosti zajednice i pravičnosti kaznenog postupka.

- U svim slučajevima u kojima se probacione službe bave pitanjima vezanim za žrtve krivičnih djela, oni će poštovati njihova prava i potrebe.
- Probacione službe će u potpunosti uzeti u obzir individualne karakteristike, okolnosti i potrebe prestupnika da bi se osiguralo da svaki predmet razriješi pravedno i pošteno. Intervencije probacione službe vrši se bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovjest, invaliditet, seksualnu orijentaciju, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno poreklo, veza sa manjinskoj etničkoj grupom, imovinu, rođenje ili drugi status.
- Svaka intervencija prije konačno utvrđene krivice zahtjevaće pristanak izvršioca i ne dovodi u pitanje pretpostavku nevinosti.

U dijelu sadržaja *probacionih poslova* Pravilima se propisuje nadležnost probacione službe ne samo u dijelu izvršenja alternativnih krivičnih sankcija i mjera već i „procjenu rizika“²⁶ kao prethodnu podršku pravosudnim organima u toku krivičnog postupka i prije započinjanja istog. Pa se tako predviđa: „U zavisnosti od nacionalnog pravnog sistema, probacione službe mogu pripremati individualne izveštaje prije izricanja kazne prestupniku kako bi se pomoglo, gde je to moguće, pravosudnim organima u odlučivanju da li da gone ili šta bi bilo odgovarajuće sankcije ili mjere. Gde je to slučaj, probaciona služba redovno komunicira sa pravosudnim organima u vezi sa okolnostima u kojima takav izveštaj može biti od koristi.“ Oni obuhvataju savjete o: a) izvodljivosti puštanja izvršioca u zajednici; b) nekim posebnim uslovima koji mogu biti uključeni u odluke o otpustu prestupnika; c) intervencija u cilju pripreme otpusta prestupnika na slobodu.

Takođe, kao probacioni poslovi predviđeni su: organizacija i nadzor nad kaznom rad u javnom interesu, nadzor nad ponašanjem prestupnika prije, u toku postupka i nakon izricanja krivične sankcije ili mjere, saradnja sa porodicom prestupnika, elektronski nadzor, reintegracija prestupnika u zajednicu, pomoć nakon izdržane kazne. Probaciona pravila predviđaju obavezu sprovođenja svih ovih probacijskih poslova i u slučaju da se radi o prestupniku strancu i kada je državljanin osuđen u inostranstvu u smislu transfera probacionih mjera. U konačnom ovim pravilima se u nadležnost probacionih službi stavlja i rad sa žrtvama krivičnih djela.

2.2.3. Okvirna odluka Savjeta 2008/947/JHA o primjeni načela uzajamnog priznavanja presude i probacijske odluke s ciljem nadzora probacijskih mjera i alternativnih sankcija²⁷

U procesu pridruživanja Evropskoj uniji veoma je važno usklađivanje sistema krivičnih sankcija sa onim koji važi u EU i uspostavljanje mehanizama za nesmetano uzajamno priznanje odluka iz domena probacije. Zato Crna Gora mora unaprijediti sistema primjene alternativnih krivičnih sankcija i sprovesti ga na način da stvori uslove za nesmetano uzajamno priznanje

²⁶ Procjena rizika se vrši kroz dva metoda: procjena i evaluaciju, koji su kontinuirani procesi, a odnose se na rizik i napredak prestupnika. Kada je potrebno prije i tokom nadzora, **procjena** prestupnika vrši se uključujući sistematsko i temeljno razmatranje pojedinačnog slučaja, uključujući rizike, pozitivne faktore i potrebe, intervencija potrebne za zadovoljenje tih potreba i reagovanja prestupnika na ovakve intervencije. Pod **evaluacijom** se podrazumijeva ocjenjivanje napredovanja prestupnika u redovnim intervalima i ovaj proces će uticati na plan rada tokom preostalog dela nadzora. Evaluacija čini dio spisa predmeta i, kada je to potrebno, dodatak izvještaju nadležnom organu.

²⁷ Council Framework Decision 2008/947/JHA of 27 November 2008 on the application of the principle of mutual recognition to judgments and probation decisions with a view to the supervision of probation measures and alternative sanctions

sudskih odluka, što se odnosi na stvaranje normativnih i stvarnih uslova za funkcionisanje probacije uz striktno poštovanje procesnih prava prestupnika.

Savjet EU je usvojio Okvirnu odluku o primjeni načela uzajamnog priznavanja presuda i probacijskih odluka s ciljem nadzora probacijskih mjera i alternativnih sankcija. U osnovi ove odluke je olakšanje društvene rehabilitacije osuđenih lica, poboljšanje zaštite žrtava i javnosti, te olakšanje primjene odgovarajućih probacionih mjera i alternativnih sankcija u slučaju da izvršilac krivičnih djela ne živi u državi članici u kojoj je presuda izrečena.

Ova Okvirna odluka primjenjuje se na sljedeće probacione mjere ili alternativne sankcije: a) obavezu osuđenog lica da obavještava nadležni organ o svakoj promjeni boravišta ili radnog mjesta; b) obavezu da se ne ulazi na određene lokalitete, mjesta ili definisana područja u državi izdavanja ili državi izvršenja; c) obavezu koja sadrži ograničenja u pogledu napuštanja teritorije države izvršenja; d) naloge koji se odnose na ponašanje, boravište, obrazovanje i osposobljavanje te slobodne aktivnosti, ili koji sadrže ograničenja ili načine obavljanja stručnih djelatnosti; e) obavezu javljanja u određeno vrijeme određenom organu; f) obavezu izbjegavanja kontakta s određenim licima; g) obavezu izbjegavanja kontakta s posebnim predmetima, koje je osuđena osoba koristila ili bi ih mogla koristiti s ciljem izvršenja krivičnog djela; h) obavezu naknade štete prouzrokovane krivičnim djelom i/ili obavezu dostavljanja dokaza o ispunjenju takve obaveze; i) obavezu obavljanja rada u javnom interesu; j) obavezu saradivanja s probacijskim službenikom ili predstavnikom socijalne službe nadležnim za osuđena lica; k) obavezu podvrgavanja terapijskom tretmanu ili liječenju zavisnosti.

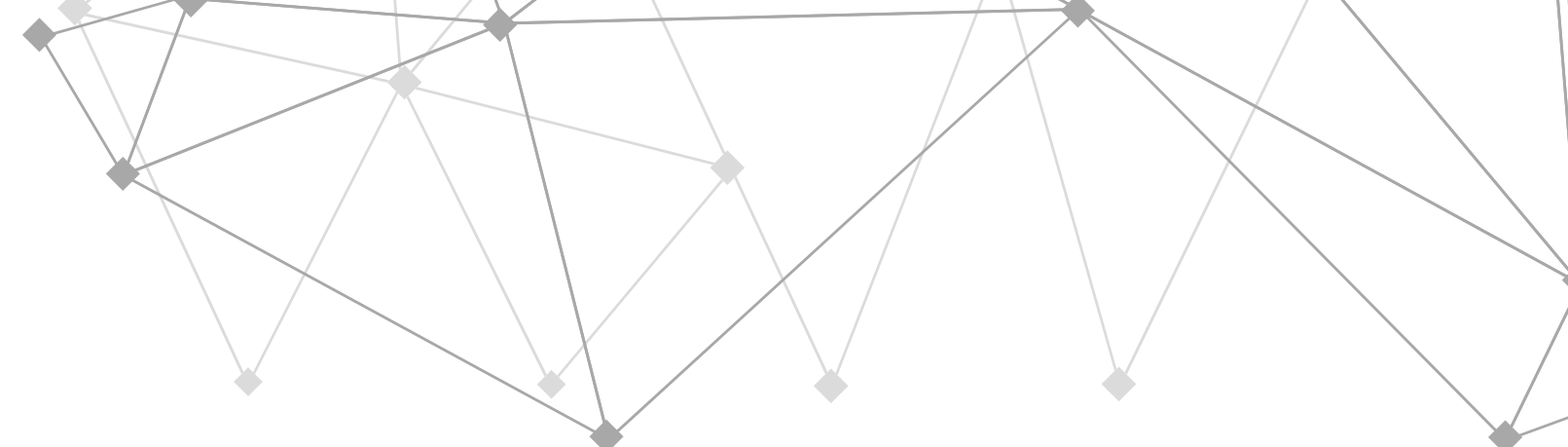
Država članica u kojoj je osuđenom licu izrečena krivična sankcija može proslijediti presudu i, prema potrebi, probacionu odluku državi članici u kojoj osuđeno lice ima zakonito i redovno boravište s ciljem njezinog priznavanja i nadzora probacionih mjera ili alternativnih sankcija koje ona sadrži.

S obzirom na načelo uzajamnog priznavanja na kojemu se temelji ova Okvirna odluka, države izdavanja i izvršenja trebale bi uspostaviti direktan kontakt između svojih nadležnih organa kod primjene ove Okvirne odluke.

2.3. INSTITUCIONALNI OKVIR

2.3.1. Direkcija za uslovnu slobodu

Direkcija za uslovnu slobodu Crne Gore, u formalnom smislu, započela je sa radom 2012. godine. U trenutku njenog formiranja zakonski naziv bio je "Odsjek za uslovnu slobodu". Aktom o organizaciji i sistematizaciji iz 2013. godine, ova organizaciona jedinica je preimenovana u Direkciju za uslovnu slobodu, a sada je to Direkcija za uslovnu slobodu i izvršenje kazne zatvora u prostorijama u kojima osuđeni stanuje. Uspostavljanjem Direkcije, sistem izvršenja krivičnih sankcija počinje da dobija, barem u formalnom smislu, formu modernih sistema izvršenja krivičnih sankcija, ali uspostavljaju se uslovi za individualizaciju i humanizaciju kažnjavanja. Formiranje ove Direkcije, predstavlja značajan korak za unaprjeđenje probacije i sistema izvršenja alternativnih krivičnih sankcija u Crnoj Gori. U posmatranom periodu, a naročito u periodu primjene Strategije za izvršenje krivičnih sankcija, primjetan

je napredak rada Ministarstva pravde iz nadležnosti Direkcije, kroz jačanje svih aspekata koji su neophodni da Direkcija odgovori svojoj svrsi. Svakako uspostavljanje sistema alternativnih krivičnih sankcija predstavlja proces i kontinuitet u unaprjeđenju kapaciteta Direkcije se postavlja i kao dalja nužnost.

2.3.1.1 Nadležnost Direkcije za uslovnu slobodu

Nadležnost Direkcije uređena je Zakonom o izvršenju uslovne osude i kazne rada u javnom interesu, kojim su taksativno navedeni poslovi koje Direkcija obavlja u cilju sprovođenja uslovnog otpusta, uslovne osude sa i bez zaštitnog nadzora, kazne rada u javnom interesu i izvršenje kazne zatvora u prostorijama u kojima osuđeni stanuje. U izvršenju alternativnih sankcija i vršenju nadzora nad uslovno otpuštenim osuđenim licem, jedinica za uslovnu slobodu saraduje sa organima državne uprave, jedinicama lokalne samouprave, naučnim i drugim ustanovama i drugim organizacijama i institucijama.

a) Izvršenje uslovne osude i uslovne osude sa zaštitnim nadzorom

U izvršenju uslovne osude Direkcija vrši sljedeće poslove: 1) poziva, *ukoliko je to potrebno*, uslovno osuđeno lice radi obavljanja razgovora o korišćenju vremena provjeravanja; 2) vrši kontrolu izvršenja uslovne osude, pruža podršku i daje savjete uslovno osuđenom licu; 3) vrši uvid u dokumentaciju o osuđenom licu (sudska odluka, nalazi i mišljenja doktora medicine i drugih stručnih lica, izvještaji centra za socijalni rad i dr.) i prikuplja druge potrebne podatke o osuđenom licu od drugih organa, institucija i organizacija; 3a) sačinjava procjenu kriminogenih faktora (u daljem tekstu: procjena rizika) uslovno osuđenog lica na osnovu podataka dobijenih od uslovno osuđenog lica i podataka iz dokumentacije o osuđenom licu (sudska odluka, nalaz i mišljenje doktora medicine i drugih stručnih lica, izvještaji ili obavještenja centara za socijalni rad i drugih organa, institucija i organizacija); 4) sačinjava izvještaje o izvršenju uslovne osude i dostavlja ih sudu koji je donio odluku u prvom stepenu; 5) u slučaju opoziva uslovne osude, dostavlja izvještaj organu uprave nadležnom za izvršenje krivičnih sankcija (u daljem tekstu: Uprava za izvršenje krivičnih sankcija) o preduzetim aktivnostima u izvršenju uslovne osude i ponašanju osuđenog lica tokom vremena provjeravanja; 6) vodi evidenciju o izvršenju uslovne osude; 7) informiše osuđeno lice o pravima i obavezama tokom izvršenja uslovne osude i upozorava ga o posljedicama nepoštovanja obaveza; i 8) druge poslove u skladu sa zakonom.

U izvršenju uslovne osude sa zaštitnim nadzorom jedinica za uslovnu slobodu, pored poslova predviđenih za uslovnu osudu, vrši i sljedeće poslove. Službenik direkcije *obavezan je da obavi informativni razgovor*, što nije slučaj kod uslovne osude bez zaštitnog nadzora. S obzirom da se uz uslovnu osudu mogu izreći i mjere bezbjednosti, kao i obaveze zaštitnog nadzora čije je izvršenje u nadležnosti policije, to je Direkcija u obavezi da u slučaju njihovog neizvršavanja bez odlaganja obavijesti policiju.

b) Izvršenje kazne rada u javnom interesu

Kazna rada u javnom interesu izvršava se kod pravnog lica koje se bavi djelatnošću od javnog interesa (humanitarna, socijalna, komunalna, zdravstvena, poljoprivredna, ekološka ili druga slična djelatnost) ili neprofitne organizacije čija djelatnost je vezana za humanitarne, ekološke i druge slične aktivnosti.

U tom pravcu, Ministarstvo pravde zaključuje sporazum sa organima državne uprave i organima lokalne samouprave kad su u pitanju djelatnosti nad čijim obavljanjem ti organi vrše nadzor, kao i sa pravnim licima, odnosno organizacijama, koji sadrži opšta pravila o izvršenju kazne rada u javnom interesu i međusobna prava i obaveze. Za svaki pojedinačni slučaj izvršenja kazne rada u javnom interesu Ministarstvo pravde, na osnovu sporazuma, zaključuje poseban ugovor sa pravnim licem, u koje se osuđeno lice upućuje radi izvršenja te kazne i osuđenim licem.

U izvršenju kazne rada u javnom interesu Direkcija za uslovnu slobodu vrši sljedeće poslove: 1) poziva osuđeno lice radi obavljanja razgovora; 2) upućuje osuđeno lice na izvršenje kazne; 3) vrši kontrolu izvršenja kazne rada u javnom interesu i pruža pomoć osuđenom licu; 4) vrši uvid u dokumentaciju o osuđenom licu (sudska odluka, nalazi i mišljenja doktora medicine i drugih stručnih lica, izvještaji centra za socijalni rad i dr.) i prikuplja druge potrebne podatke o osuđenom licu od drugih organa, institucija i organizacija; 5) po potrebi nadgleda obavljanje radnih aktivnosti osuđenog lica; 6) sačinjava izvještaje o izvršenju kazne rada u javnom interesu i dostavlja ih sudu koji je donio odluku u prvom stepenu; 7) u slučaju da sud zamijeni kaznu rada u javnom interesu kaznom zatvora, dostavlja izvještaj Upravi za izvršenje krivičnih sankcija o preduzetim aktivnostima u izvršenju kazne rada u javnom interesu i ponašanju osuđenog lica tokom izvršenja te kazne; 8) vodi evidenciju o izvršenju kazne rada u javnom interesu; i 9) druge poslove, u skladu sa zakonom.

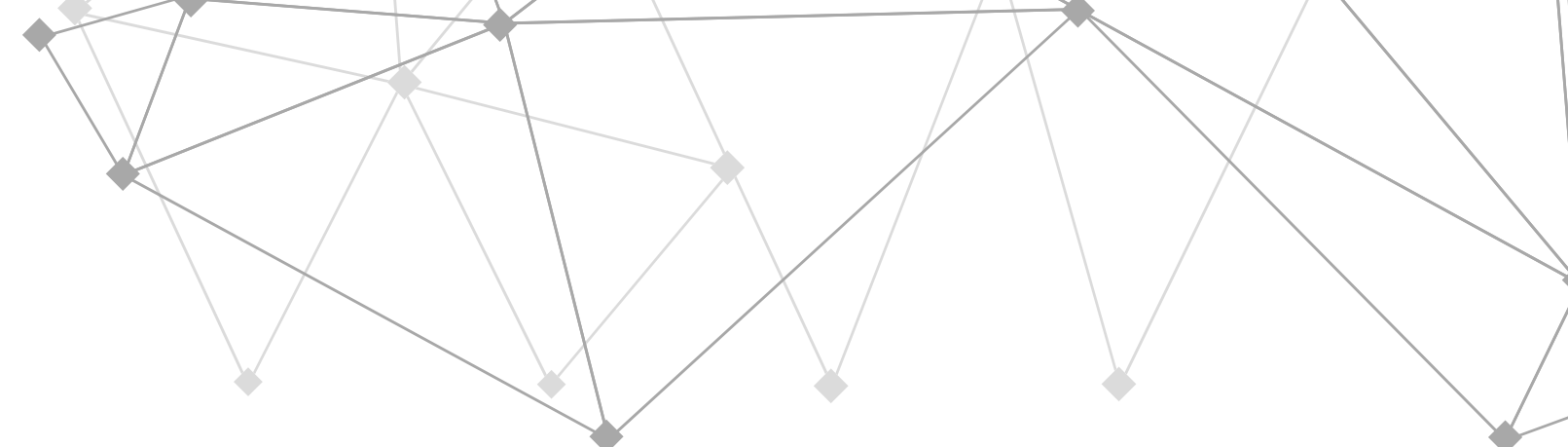
Ako osuđeno lice ne ispunjava svoje radne obaveze ili ih grubo zanemaruje, pravno lice, odnosno organizacija je dužna da, u roku od tri dana, o tome obavijesti Direkciju. Ako zarim Direkcija utvrdi da osuđeno lice ne ispunjava ili grubo zanemaruje svoje radne obaveze, obavice razgovor sa osuđenim licem i upozoriće ga na posljedice takvog ponašanja. O toku izvršenja kazne rada u javnom interesu, Direkcija najmanje dva puta podnosi izvještaj sudu koji je donio odluku u prvom stepenu, a posljednji izvještaj podnosi u roku od 15 dana od dana izvršenja te kazne.

c) Uslovni otpust

Prema odredbama člana 35 Zakona o izvršenju uslovne osude i kazne rada u javnom interesu, u izvršenju obaveza uslovno otpuštenog osuđenog lica određenih rješenjem o uslovnom otpustu, Direkcija za uslovnu slobodu vrši sljedeće poslove: 1) poziva uslovno otpušteno osuđeno lice radi obavljanja razgovora; 2) vrši uvid u dokumentaciju o osuđenom licu (sudska odluka, nalazi i mišljenja doktora medicine i drugih stručnih lica, izvještaji centra za socijalni rad i dr.) i prikuplja druge potrebne podatke o osuđenom licu od drugih organa, institucija i organizacija; 3) upozorava uslovno otpušteno osuđeno lice o posljedicama neizvršavanja utvrđenih obaveza, usmeno i u pisanom obliku; 4) vrši kontrolu izvršenja obaveza uslovno otpuštenog osuđenog lica i sačinjava izvještaje o izvršenju tih obaveza; 5) preduzima druge propisane radnje koje imaju za cilj ispunjavanje utvrđenih obaveza; 6) obavještava nadležno državno tužilaštvo i sud koji je donio odluku u prvom stepenu o neispunjavanju obaveza uslovno otpuštenog osuđenog lica izrečenih rješenjem Komisije za uslovni otpust; 7) u slučaju opoziva uslovnog otpusta, dostavlja Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija izvještaj o preduzetim aktivnostima u izvršenju obaveza i ponašanju uslovno otpuštenog osuđenog lica tokom boravka na slobodi za vrijeme trajanja uslovnog otpusta; 8) vodi evidenciju o sprovođenju uslovnog otpusta; i 9) druge poslove u skladu sa zakonom.

d) Izvršenje kazne zatvora u prostorijama u kojima osuđeni stanuje

U konačnom, Direkcija izvršava i kaznu zatvora u prostorijama u kojima osuđeni stanuje, pri

čemu sprovodi sledeće aktivnosti: 1) poziva osuđenog radi obavljanja razgovora i sačinjavanja programa izvršenja kazne; 2) informiše osuđenog o pravima i obavezama i upozorava ga o posledicama nepoštovanja obaveza; 3) instalira uređaj za praćenje osuđenog i daje detaljna uputstva o radu uređaja; 4) vrši kontrolu izvršenja kazne i rukuje uređajem kojim se prati kretanje osuđenog i njegov položaj u prostoru; 5) vrši uvid u dokumentaciju o osuđenom (sudska odluka, nalazi i mišljenja doktora medicine i drugih stručnih lica, izvještaji centra za socijalni rad i dr.) i prikuplja druge potrebne podatke o osuđenom od drugih organa, institucija i organizacija; 6) sačinjava izvještaje o izvršenju te kazne i dostavlja ih sudu koji je donio odluku; 7) vodi evidenciju o izvršenju te kazne.

2.3.1.3. Funkcionisanje Direkcije za uslovnu slobodu

Prema Pravilniku o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva pravde²⁸ iz maja 2019. godine, trenutno je u Direkciji za uslovnu slobode sistematizovano deset radnih mjesta, što je značajno veći broj u odnosu na period osnivanja. Od navedenog broja, pored načelnika/ce Direkcije, šest samostalnih savjetnika je predviđeno za Podgoricu (odnosno centralni i južni dio Crne Gore), dok su tri mjesta predviđena za rad u kancelariji direkcije u Bijelom Polju (odnosno sjeverni dio Crne Gore). Obezbijeđen je specifičan prostor za funkcionisanje Direkcije, koji se nalazi odvojeno od sjedišta Ministarstva pravde i sadrži sve uslove za nesmetano realizovanje aktivnosti iz nadležnosti Direkcije. Prostor u kojem funkcioniše Direkcija nalazi se u Podgorici. Takođe, je obezbijeđen prostor za rad Direkcije u Bijelom Polju.

Strategijom izvršenja krivičnih sankcija za period 2017-2021. godine, pored već uspostavljenih kancelarija, predviđeno je uspostavljanje regionalnih kancelarija Direkcije za uslovnu slobodu širom zemlje u sjevernoj, južnoj i centralnoj Crnoj Gori *na najmanje 4-6 lokacija i povećanje broja osoblja za 20-25 radnih mjesta*. Kako se radi o starteškoj mjeri koja se sprovodi u kontinuitetu, konačnu realizaciju treba očekivati ne prije 2022. godine.

Kada je riječ o edukaciji službenika za uslovnu slobodu treba napomenuti da se radi o specifičnom profilu zanimanja. Mada je je Aktom o sistematizaciji predviđeno angažovanje različitih profila zanimanja (pravnik, psihologa, sociologa), jasno je da svaki od službenika mora proći dugotrajnu i specifičnu obuku kako bi kvalitetno obavljali poslove iz svoje nadležnosti. Stoga je *nužno popuniti sistematizovana radna mjesta i obezbijediti kontinuiranu obuku*. Ministarstvo pravde je uradilo analizu potreba za obukama i iste su uvrštene u plan aktivnosti kontinuiranih obuka, a koje uključuju i organizovanje zajedničkih obuka i radionica o alternativnim sankcijama i izvršenju alternativnih sankcija i mjera radi poboljšanja saradnje između pravosudnih organa, izvršnih organa i nevladinih organizacija. Ovaj pristup može doprinijeti podizanju svijesti svih relevantnih subjekata, ali i uspostavljanju nužne koordinacije u procesu odlučivanja i izvršenja alternativnih sankcija i mjera. U saradnji sa Centrom za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, posebnim modulom predviđene su teme i sprovedene obuke sudija i državnih tužilaca i to: uslovni otpust, kazna zatvora koja se izvršava u prostorijama za stanovanje, kazna rada u javnom interesu i alternativne sankcije.

---

28 Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva pravde

U Direkciji za uslovnu slobodu uspostavljena je aplikacija koja sadrži bazu podataka o svim predmetima iz nadležnosti i statusu njihovog rješavanja i podacima o vrsti krivične sankcije, njenoj dužini i izvršenju. Aplikacija ima brojne funkcionalnosti, tako da pored obrade podataka i pružanja uvida u status predmeta, postoji i mogućnost kreiranja poziva, statističkih podataka, pripreme i štampanja dopisa policiji, UIKS-u, sudovima, ali i kreiranje upitnih akata i programa izvršenja kazne zatvora u prostorijama u kojima osuđeni stanuje. Takođe, aplikacija je umrežena sa kaznenom evidencijom i pravosudnim bazama podataka, tako da je moguće generisanje podataka koji se odnose na raniju osuđivanost osuđenih lica i podataka da li se protiv istih vodi novi krivični postupak.

U okviru Akcionog plana za razvoj informaciono komunikacionih tehnologija radi se na uspostavljanju novog informacionog sistema koji će omogućiti razmjenu podataka i upravljanje predmetima uslovnog otpusta. To je dio realizacije strateške mjere „Uspostavljanje alata za procjenu za socijalne radnike i službenike za uslovni otpust, usklađivanje kriterijuma i ciljeva upravljanja predmetima i podrška zajedničkoj bazi podataka“.

Ministarstvo pravde je početkom 2018. godine stvorilo i tehničke uslove za izvršenje kazne zatvora u prostorijama za stanovanje instaliranjem sistema za elektronski nadzor. Obezbijeđeno je 87 radio frekventnih (RF) narukvica, 87 stacionarnih jedinica za nadzor, jedna jedinica za praćenje stanja (nivoa) alkohola, kao i usluge komunikacionih linkova. Time su se stvorili uslovi za izricanje ove alternativne kazne u većoj mjeri, ali i spriječilo zastarijevanje izvršenja zbog nepostojanja tehničkih uslova izvršenja. Od strane Direkcije za uslovnu slobodu uspostavljene su interne procedure za izvršenje kazne zatvora u prostorijama u kojima osuđeni stanuje a kojima se uređuje način sprovođenja aktivnosti službenika Direkcije u postupku izvršenja kazne zatvora u prostorijama u kojima osuđeni stanuje, u dijelu rukovanja opremom i monitoringa nad izvršenjem kazne.

U dijelu stvaranja uslova za izvršenje kazne rada u javnom interesu, Ministarstvo je potpisalo 149 ugovora o izvršenju sankcije rada u javnom interesu sa privrednim društvima, jedinicama lokalne samouprave, organima uprave, NVO. Kako bi promovisalo primjere dobre prakse i samo Ministarstvo pravde je angažovalo osuđena lica na kaznu rada u javnom interesu na poslovima sređivanja arhive Ministarstva. Po istom modelu Ministarstvo javne uprave zaključilo je sporazum i angažovalo osuđena lica na rad u javnom interesu.

Direkcija je od osnivanja do danas napravila dva izvještaja o realizovanim aktivnostima i izvršenim krivičnim sankcijama, kroz prikaz realizacije Akcionog plana za period 2017 i 2018. godine.

Ukoliko se sagleda odnos stanja iz perioda prethodne Analize (2012-2014) vidljiv je napredak u osnaživanju Direkcije, kao i u stvaranju uslova za njeno nesmetano funkcionisanje. I sa normativnog i sa institucionalnog aspekta, čini se da je uspostavljanje sistema alternativnih krivičnih sankcija i mjera dobro trasirano, i sa perspektivom značajnog unaprjeđenja u nastupajućem periodu.

2.3.1.3. Izvršene alternativne sankcije i mjere od strane Direkcije za uslovnu slobodu²⁹

Broj zaprimljenih / izvršenih/ kontrolisanih alternativnih sankcija/mjera	2015	2016	2017	2018
Rad u javnom interesu	159/99	192/207	298/212	298/234
Kućni zatvor	4/0	57/0	101/0	283/137
Uslovna osuda	1013/0	1631/135	1524/26	1508/2
Uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom	0/0	0/0	0/0	0/0
Uslovni otpust				252/1
Uslovnih otpusta uz određeno sprovođenje elektronskog nadzora za vrijeme trajanja uslovnog otpusta				0/0

Iako je u 2018. godini Direkciji dostavljeno 252 rješenja o uslovnom otpustu samo je sa jednim uslovno otpuštenim licem obavljen razgovor. Naime, u rješenjima o uslovnom otpustu nije bila naložena nijedna dodatna zakonska obaveza za osuđena lica, pa nije ni postojala obaveza Direkcije da postupa u dostavljenim predmetima.

Direkciji je u 2018. godini dostavljeno na izvršenje i 1508 sudskih odluka u kojima je izrečena uslovna osuda. Samo su dva predmeta uzeta u rad radi procjene stepena rizika (kriminogenih faktora) osuđenog lica, jer u ostalim slučajevima nije iskazana potreba.

Kazna rada u javnom interesu je u 2018. godini bila prisutna u radu Direkcije za uslovnu slobodu u 234 predmeta. Po osnovu izvršenja ovih kazni, Direkcija je nadležnim sudovima dostavila ukupno 444 izvještaja, i to početnih izvještaja u kojima se sudovi informišu o vremenu i mjestu izvršenja kazne osuđenog lica i završnih izvještaja u kojima se sudovi informišu o svim zakonom određenim pojedinostima koji se tiču izvršene kazne. U posmatranom periodu, Direkcija za uslovnu slobodu je nadležnim sudovima dostavila i ukupno 13 izvještaja o nemogućnosti izvršenja kazne rada u javnom interesu na dalje postupanje tj. odlučivanje o zamjeni u kaznu zatvora, a kroz koje upoznaje sudove sa problemima u izvršenju kazne rada u javnom interesu.

²⁹ Drugi godišnji izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije izvršenja krivičnih sankcija, <http://www.pravda.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rid=354638&rType=2&file=Drugi%20godisnji%20zvjestaj%20o%20realizaciji%20Akcionog%20plana.doc>

3. analiza stepena primjene kratkotrajnih kazni lišenja slobode i alternativnih krivičnih sankcija

Prilikom rada na analizi, sprovedeno je istraživanje prakse osnovnih sudova u Baru, Podgorici i Bijelom Polju u dijelu izricanja kratkotrajnih kazni lišenja slobode i alternativnih krivičnih sankcija. Dobijeni podaci su ukrštani radi utvrđivanja odnosa pojedinih krivičnih sankcija i njihove zastupljenosti u praksi navedenih sudova. Kao referentni u tabelama su istaknuti i podaci vezani za uslovni otpust i institut odloženog gonjenja koji ukazuju na učestalost primjene mjera koje su po svojoj prirodi alternative kazni zatvora. Da bi prikazani rezultati vjerodostojno odslikavali stvarno stanje u najvećoj mjeri su prikazani i kroz procenete učešća u ukupnom broju izrečenih kazni. Takođe, dati su podaci u pogledu izrečenih posmatranih krivičnih sankcija na nivou svih osnovnih sudova u Crnoj Gori, a kako bi se pratio opšti trend na nivou Crne Gore.

Kako bi se realnije sagledale brojke predstavljene treba imati na umu da je u radu osnovnih sudova u Crnoj Gori došlo do smanjenja broja izrečenih kazni u periodu 2015-2018. *Najosjetniji pad broja izrečenih krivičnih sankcija je u 2018. godini.* Na primjer, 2015. godine izrečeno su 4093 krivične sankcije, 2018. godine 3106 kazni, što je smanjenje od **24,11%**. Smanjenje izrečenih kazni se odrazilo na smanjenje broja izrečenih kazni zatvora (u 2015. godini je izrečeno 1245 kazni, a u 2018. godini 823 zatvorske kazne) u procentu od 33,90%, kao i na izricanje uslovnih osuda (u 2015. godini je izrečeno 2076 uslovnih osuda, a u 2018. godini 1370 uslovnih osuda) u procentu od 34,00%.

a) Broj građana/ki osuđenih na kaznu zatvora u trajanju preko šest mjeseci

Za posmatrani period imamo povećanje broja izrečenih kazni zatvora preko šest mjeseci, sa izuzetkom 2018. godine. Kako su posmatrani sudovi iz osnovne nadležnosti, treba napomenuti da se u ovom slučaju radi o kaznama zatvora u trajanju od šest mjeseci do deset godina. Dakle, ovim brojkama nijesu obuhvaćene i kazne zatvora izrečene od strane viših sudova u Podgorici i Bijelom Polju. Imajući u vidu da je na nivou svih osnovnih sudova u Crnoj Gori, u posmatranom periodu, došlo do smanjenja broja izrečenih kazni zatvora, može se pretpostaviti da je došlo do pooštavanja kaznene politike.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Osnovni sud Podgorica	115	77	90	119	116	121	101
Osnovni sud Bijelo Polje	23	6	6	7	23	8	15
Osnovni sud Bar	27	43	23	78	41	55	22
Ukupno	165	126	119	204	180	184	138

Tabela 1. Broj građana/ki osuđenih na kaznu zatvora u trajanju preko šest mjeseci

b) Broj građana/ki osuđenih na kaznu zatvora u trajanju do šest mjeseci

U slučaju broja izrečenih kazni zatvora u trajanju do šest mjeseci nije došlo do značajnih promjena u odnosu na raniji posmatrani period. Zadržan je trend manjeg broja izrečenih kazni nego što je to bio slučaj sa 2012 i 2013. godinom. A ukoliko napravimo korelaciju između broja građana/ki osuđenih na kaznu zatvora preko šest mjeseci i onih koji su osuđeni na kaznu zatvora u trajanju do šest mjeseci očigledno je da su u određenoj mjeri zastupljenije kazne zatvora do šest mjeseci, iako kazne zatvora preko šest mjeseci imaju trend rasta. Ovaj podatak je značajan sa aspekta prostora za zamjenu kazni zatvora do šest mjeseci sa alternativnim krivičnim sankcijama.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Osnovni sud Podgorica	224	204	164	133	131	132	109
Osnovni sud Bijelo Polje	132	80	22	33	65	52	41
Osnovni sud Bar	49	59	42	91	73	78	59
Ukupno na nivou sva tri suda	405	343	228	257	269	262	209

Tabela 2. Broj građana/ki osuđenih na kaznu zatvora u trajanju do šest mjeseci

c) Broj građana/ki kojima je izrečena novčana kazna

Statistički podaci ukazuju da i u slučaju novčanih kazni imamo određen trend opadanja na nivou posmatranih sudova i da je u periodu prethodne četiri godine (2015-2018), ali i u odnosu na nivou prethodno sprovedene studije (2012-2014), došlo do smanjenja broja izrečenih novčanih kazni. Na nivou pojedinačnih sudova, samo je u Osnovnom sudu u Podgorici primjetna ujednačena politika izricanja novčane kazne, dok je u slučaju druga dva suda atipična situacija i u odnosu na trend izricanja na nivou svih osnovnih sudova. Naime, procenat izrečenih novčanih kazni u Osnovnom sudu u Bijelom Polju je duplo veći (sa izuzetkom 2016, kada je bio na nivou opšteg prosjeka) nego sto je to prosjek na nivou Crne Gore.

Međutim, kod novčane kazne kao alternative kratkotrajnim kaznama zatvora, ovaj smanjeni broj izricanja ukazuje da, u posmatranim sudovima, novčana kazna nije korištena kao alternativa kazni zatvora. Da bi to bio slučaj, smanjenje kazni zatvora do šest mjeseci (Tabela 2.) bi moralo rezultirati povećanjem broja izrečenih novčanih kazni, u određenom procentu.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Osnovni sud Podgorica	75	43	40	26 / 2,54%	30 / 2,89%	32 / 3,09%	28 / 3,19%
Osnovni sud Bijelo Polje	56	36	18	13 / 9%	11 / 4,36%	9 / 9,84%	11 / 9,56%
Osnovni sud Bar	3	9	13	16 / 3,43	8 / 2,25%	5 / 1,21%	2 / 0,64%
Ukupno na nivou sva tri suda	134	88	72	55	49	46	41
Ukupno na nivou svih osnovnih sudova u CG	379 / 8,76%	294 / 7,42%	220 / 6,12%	230 / 5,62%	171 / 4,51%	196 / 5,20%	152 / 4,89%

Tabela 3. Broj građana/ki kojima je izrečena novčana kazna (za period 2015-2018. prikazani su procenti na nivou suda u odnosu na ukupan broj osuđujućih presuda)

d) Broj građana/ki kojima je izrečena alternativna sankcija rad u javnom interesu

U posmatranom periodu došlo je do povećanja broja izrečenih kazni rada u javnom interesu na nivou svih osnovnih sudova u Crnoj Gori, što je naročito primjetno u odnosu na period 2012-2014. koji je bio inicijalni period primjene ove krivične sankcije. Treba istaći i činjenicu da je u Osnovnom sudu u Podgorici došlo do značajnog povećanja u odnosu na period prije 2015, što se može pripisati uspostavljanju i jačanju Direkcije za uslovnu slobodu. Kao jedan od razloga najveće primjene kazne rada u javnom interesu u Podgorici može se pretpostaviti i činjenica započetog procesa decentralizacije Direkcije, koja je u procesu uspostavljanja kancelarije u Bijelom Polju. S druge strane, ovo povećanje u apsolutnom smislu nije dovoljno i imajući u vidu neujednačenost primjene po sudovima (na šta ukazuju i podaci za osnovne sudove u Baru i Bijelom Polju), a što pretpostavlja da kazna rada u javnom interesu kao alternativna kazni zatvora još uvijek nije prepoznata od strane sudija u Crnoj Gori, u punoj mjeri.³⁰

Konačno, u korelaciji sa smanjenjem broja izrečenih kazni zatvora konstatuje se određena povezanost sa povećanim brojem izrečenih kazni rada u javnom interesu. Međutim, ne može se sa preciznošću utvrditi u kojoj mjeri je kazna rada u javnom interesu zamjena za novčanu kaznu, koja je takođe u trendu opadanja. U određenim slučajevima, opravdana je ova zamjena ali u sudskoj praksi kazna rada u javnom interesu treba da bude alternativna kazni zatvora u trajanju do šest mjeseci. Ovo, prije svega, zbog odnosa pozitivnog-negativnog efekta ove dvije kazne na osuđeno lice i uticaja na stepen resocijalizacije i reintegracije u društvo.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Osnovni sud Podgorica	4	3	13	33 / 3,22%	48 / 4,62%	68 / 6,58%	73 / 8,32%
Osnovni sud Bijelo Polje	-	-	14	18 / 6,23%	29 / 10,55%	21 / 8,61%	6 / 2,39%
Osnovni sud Bar	-	-	-	10 / 2,15%	19 / 5,35%	21 / 5,08%	7 / 2,24%
Ukupno na nivou sva tri suda	4	3	27	61	96	110	86
Ukupno na nivou svih osnovnih sudova u CG	6 / 0,09%	24 / 0,61	95 / 2,64%	169 / 4,13%	223 / 5,89%	287 / 7,61%	222 / 7,15%

Tabela br. 4. Broj građana/ki kojima je izrečena alternativna sankcija *rad u javnom interesu* (za period 2015-2018. prikazani su procenti na nivou suda u odnosu na ukupan broj osuđujućih presuda)

e) Broj izrečenih alternativnih sankcija *kućnog zatvora*

Iz statističkih podataka predstavljenih u tabeli br. 5, jasno je da ova alternativna krivična sankcija u začetku primjene u praksi. Nedostatak tehničkih uslova uticao je da se ne samo ne izvršavaju već izrečene kazne kućnog zatvora već i da sudovi, iz istog razloga, ne koriste ovu krivičnu sankciju prilikom individualizacije kazne. U 2018. godini su stvoreni uslovi da se kazna zatvora izvršava u prostorijama za stanovanje osuđenog lica, što je rezultiralo i

³⁰ Prvi sud koji je 2011. godine izrekao kaznu rada u javnom interesu bio je Osnovni sud u Danilovgradu

većim brojem izrečenih kazni zatvora. Čini se da je Direkcija spremno pristupila izvršenju ove krivične sankcije sa značajnim brojem izvršenja u 2018. godini, što može stvoriti očekivanja češće primjene kazne zatvora koji se izvršava u prostorijama za stanovanje u praksi sudova u Crnoj Gori, a što će doprinijeti i kvalitetnijoj individualizaciji tretmana osuđenih lica.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Osnovni sud Podgorica	-	-	-	-	-	8
Osnovni sud Bijelo Polje	-	-	-	6	11	18
Osnovni sud Bar	-	-	-	-	-	-
Ukupno na nivou sva tri suda	-	-	-	6	11	26

Tabela br. 5 Broj izrečenih alternativnih sankcija *kućnog zatvora*

f) Broj izrečenih mjera upozorenja uslovna osuda

Uslovna osuda je ranije bila najzastupljenija krivična sankcija u sudskoj praksi crnogorskih sudova, što potvrđuje i broj izrečenih uslovnih osuda u posmatranom periodu. Međutim, očigledno je i kod ove krivične sankcije nastupio značajan trend opadanja izricanja, naročito u korelaciji 2015 – 2018.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Osnovni sud Podgorica	767	602	505	500 / 48,78%	417 / 40,13%	442 / 42,75%	332 / 37,86%
Osnovni sud Bijelo Polje	125	136	90	129 / 44,64%	121 / 44,00%	119 / 38,11%	104 / 41,43%
Osnovni sud Bar	187	227	179	211 / 45,28	199 / 49,58%	142 / 39,95%	145 / 46,47%
Ukupno na nivou sva tri suda	1079	965	774	840	737	603	581
Ukupno na nivou svih osnovnih sudova u CG	2.697 / 62,33%	2.331 / 58,83%	2033 / 56,60%	2076 / 50,72%	1789 / 47,22%	1689 / 44,81%	1370 / 44,11%

Tabela br. 6 Broj izrečenih mjera upozorenja *uslovna osuda* (za period 2015-2018. prikazani su procenti na nivou suda u odnosu na ukupan broj osuđujućih presuda)

g) Broj izrečenih mjera upozorenja uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom

Sa aspekta individualizacije krivične sankcije bilo bi očekivano da barem u određenoj mjeri budu izricane mjere upozorenja uslovne osude *sa zaštitnim nadzorom*. Međutim, to nije slučaj u sudskoj praksi posmatranih sudova. Naročito je upadljiva diskrepanca sa brojem izrečenih uslovnih osuda bez zaštitnog nadzora, koje su najzastupljenije krivične sankcije u praksi osnovnih sudova. Razlog za ovakvo stanje u sudskoj praksi možemo tražiti u nedovoljnoj edukaciji sudija i potrebi podizanja svijesti o neophodnosti prilagođavanja krivičnih sankcija ličnosti osuđenika i okolnosti konkretnog slučaja. Takođe, jedan od razloga za sporadično

izricanje uslovne osude sa zaštitnim nadzorom možemo tražiti u još uvijek nedovoljno razvijenim kapacitetima Direkcije za uslovnu slobodu, ali i tek stvorenim normativnim mogućnostima za uključivanje probacione službe u krivični postupak kroz „procjenu rizika“ i stručnu pomoć sudovima (kod uslovne osude i kazne rada u javnom interesu).

Stoga je nužno je pojačati napore u pravcu podizanja svijesti u sudovima, o stvorenim normativnim uslovima i intenciji drugačijeg pristupa i kaznene politike kada su u pitanju kratke zatvorske kazne i alternativne kazne lišenju slobode.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Osnovni sud Podgorica	-	-	-	-	-	-	-
Osnovni sud Bijelo Polje	1	6	-	-	-	-	-
Osnovni sud Bar	-	-	-	-	-	-	-
Ukupno	1	6	-	-	-	-	-

Tabela br. 7 Broj izrečenih mjera upozorenja uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom

h) Broj izrečenih mjera upozorenja sudska opomena

Podaci prikazani u tabeli br. 8 dokazuju da je sudska opomena jedna od najrjeđe izricanih alternativnih sankcija, uz kaznu kućnog zatvora. U korelaciji sa podacima iz analize 2012-2014. sudovi su zadržali isti trend. U tri posmatrana suda očigledna je neujednačenost sudske prakse, pa je u Osnovnom sudu u Baru izrečen daleko najveći broj sudskih opomena u odnosu na druga dva posmatrana suda. Ukoliko na ovom nivou pravimo korelaciju sa drugim alternativnim krivičnim sankcijama, upadljivo je da je, za razliku od sudske opomene, došlo do značajno većeg broja izrečenih uslovnih osuda i kazni rada u javnom interesu.

Ove činjenice ukazuju da ne postoji jasna kaznena politika niti ujednačenost sudske prakse sudova u Crnoj Gori.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Osnovni sud Podgorica	4	1	8	14	16	8	6
Osnovni sud Bijelo Polje	4	1	-	3	3	3	-
Osnovni sud Bar	1	31	34	20	23	23	19
Ukupno	9	33	42	37	42	34	25

Tabela br. 8 Broj izrečenih mjera upozorenja sudska opomena

i) Broj građana/ki kojima je izrečena mjera bezbjednosti uz kaznu zatvora do šest mjeseci, uslovnu osudu, sudsku opomenu

Kao posljedica drastično smanjenog broja izrečenih mjera bezbjednosti od strane Osnovnog suda u Bijelom Polju, broj izrečenih mjera bezbjednosti uz kaznu zatvora do šest mjeseci, uslovnu osudu i sudsku opomenu je u osadanju. Ipak, posmatrani sudovi, u značajno većem broju izriču mjeru bezbjednosti, a prilikom izricanja uslovne osude ne određuju i zaštitni nadzor. To može ukazati na klasičan pristup sudija individualizaciji odgovarajuće krivične sankcije pa veoma često posežu za mjerama bezbjednosti a skoro pa nikada za uslovnom osudom sa zaštitnim nadzorom.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Osnovni sud Podgorica	86	52	63	114	80	107	123
Osnovni sud Bijelo Polje	332	265	151	4	11	1	4
Osnovni sud Bar	10	23	11	39	34	44	57
Ukupno	428	340	225	162	125	152	184

Tabela br. 9 Broj građana/ki kojima je izrečena mjera bezbjednosti uz kaznu zatvora do šest mjeseci, uslovnu osudu, sudsku opomenu

j) Prikaz izrečenih krivičnih sankcija na nivou sva tri suda za period 2012 – 2014

Prezentovani podaci na nivou pojedinih izrečenih krivičnih sankcija i mjera ukazuju na neujednačenu praksu sudova, odnosno različitu kaznenu politiku. Primjetna je konstantnost u izricanju krivičnih sankcija i mjera od strane Osnovnog suda u Podgorici, dok su osnovni sudovi u Baru i u Bijelom Polju kod pojedinih krivičnih sankcija i mjera pokazali odstupanje od prosjeka na nivou svih sudova u Crnoj Gori. Primjer tome je izricanje sudske opomene i mjera bezbjednosti od Osnovnog suda u Bijelom Polju koje je na očigledno niskom nivou. S druge strane, Osnovni sud u Baru nije izricao kaznu zatvora koja se izvršava u prostorijama za stanovanje. Ovo su pokazatelji neujednačenosti primjene alternativnih krivičnih sankcija i mjera na nivou sudova u Crnoj Gori.

Evidentno je u posmatranom periodu smanjen broj ukupno izrečenih krivičnih sankcija za 24% ali je procenat zastupljenosti svih krivičnih sankcija, pa i alternativnih, ostao na neznatno promijenjenom nivou, kada govorimo o procentualnom učešću u svim izrečenim krivičnim sankcijama na nivou svake od posmatranih godina. Izuzetak je kazna rada u javnom interesu čije je izricanje imalo konstantan porast i povećanje procenta učešća u ukupnom broju izrečenih krivičnih sankcija, oko 8%.

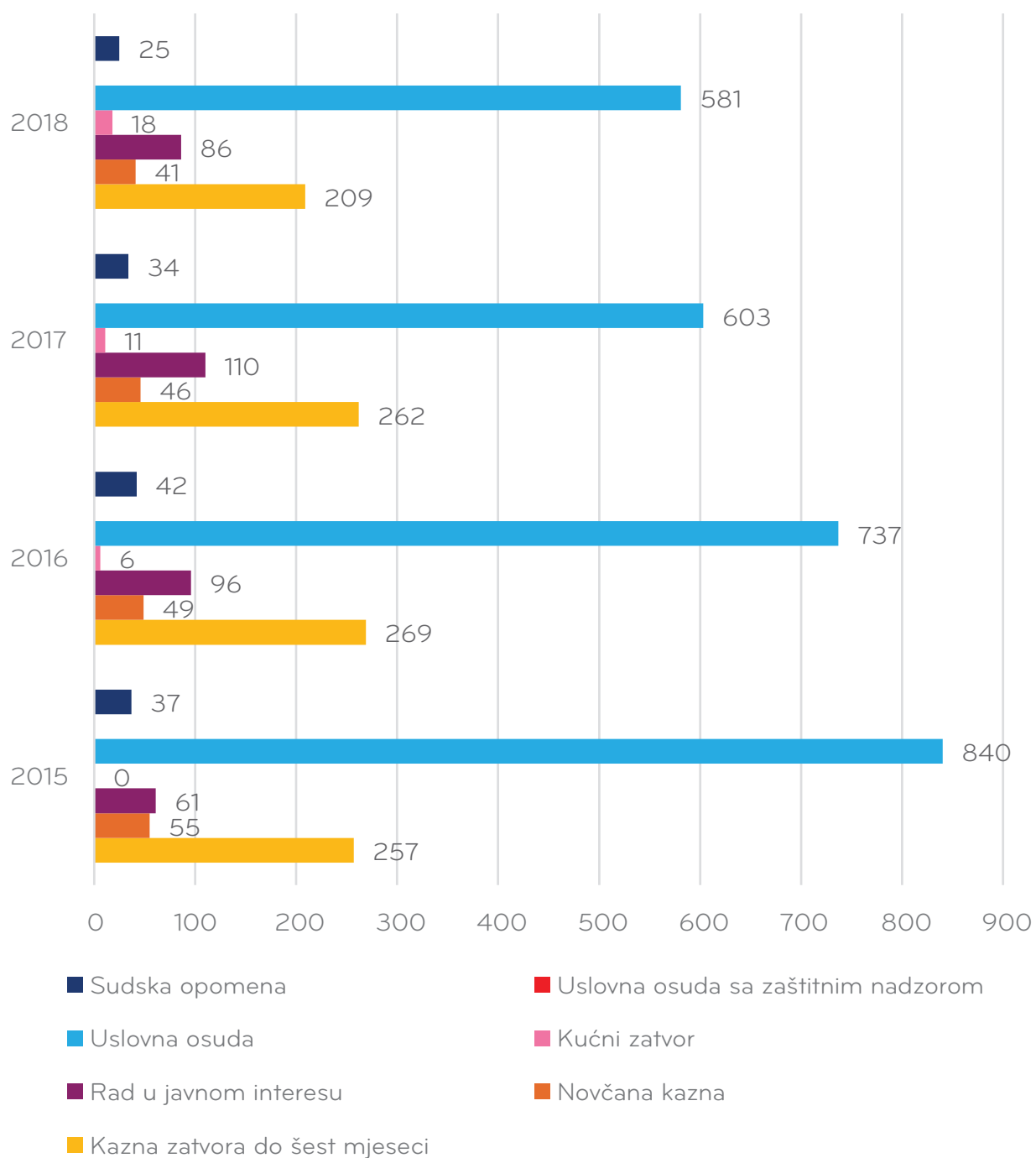
Iz ove činjenice može se zaključiti da je tendencija smanjena izricanja pojedinih krivičnih sankcija posljedica ukupno manjeg broja izrečenih krivičnih sankcija, odnosno broja predmeta dovedenih do faze donošenja presude, a da je samo u određenom stepenu posljedica zamjene sa alternativnim krivičnim sankcijama.

Samim tim je upadljiva neujednačenost primjene svih krivičnih sankcija predviđenih Krivičnim zakonikom Crne Gore. Ovo potvrđuje i sagledavanje odnosa izricanja pojedinih alternativnih krivičnih sankcija. Naime, iako je procenat izricanja uslovne osude manji u periodu posljednje četiri godine, i dalje je visok u odnosu na ostale alternative, naročito ako se ima u vidu da u sebi ni u jednom slučaju nije sadržao zaštitni nadzor. Za period 2015. godine, i na nivou posmatrana tri suda, uslovna osuda je izrečena u procentu od 84.59%, dok su sve druge alternativne krivične sankcije izrečene u svega 15.41% slučajeva. Za 2018. godinu ovaj odnos je 77.36% izrečenih uslovnih osuda i 22.64% svih drugih alternativnih krivičnih sankcija.

Reforma sistema izvršenja krivičnih sankcija upućuje sudove na individualizaciju krivičnih sankcija i njihovo prilagođavanje najboljim interesima resocijalizacije i reintegracije osuđenih lica. Takođe, nužno je uvesti/koristiti mogućnost „procjene rizika“ od samog početka krivičnog postupka i tako usmjeravati tok postupka u pravcu kojim će se postići svrha vođenja istog, ali i kažnjavanja okrivljenog nakon utvrđene odgovornosti.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kazna zatvora preko šest mjeseci	165 / 9,18%	126 / 8,06%	119 / 9,43%	204 / 14,03%	180 / 13,05%	184 / 17,72%	138 / 12,57%
Kaznu zatvora u trajanju do šest mjeseci	405 / 22,53%	343 / 21,93%	228 / 18,06%	257 / 17,68%	269 / 19,51%	262 / 20,96%	209 / 19,03%
Novčana kazna	134 / 7,46%	88 / 5,63%	72 / 5,7%	55 / 3,78%	49 / 3,55%	46 / 3,68%	41 / 3,73%
Rad u javnom interesu	4 / 0,22%	3 / 0,19%	27 / 2,14%	61 / 4,20%	96 / 6,96%	110 / 8,8%	86 / 7,83%
Kućni zatvor		-	-	-	6 / 0,44%	11 / 0,88%	18 / 1,64%
Uсловna osuda	1079 / 60,04%	965 / 61,7%	774 / 61,33%	840 / 57,78%	737 / 53,44%	603 / 48,24%	581 / 52,91%
Uсловna osuda sa zaštitnim nadzorom	1 / 0,06%	6 / 0,38%	-	-	-	-	-
Sudska opomena	9 / 0,5%	33 / 2,1%	42 / 3,38%	37 / 2,54%	42 / 3,05%	34 / 2,72%	25 / 2,28%
Ukupno izrečenih krivičnih sankcija	1797	1564	1262	1454	1379	1250	1098

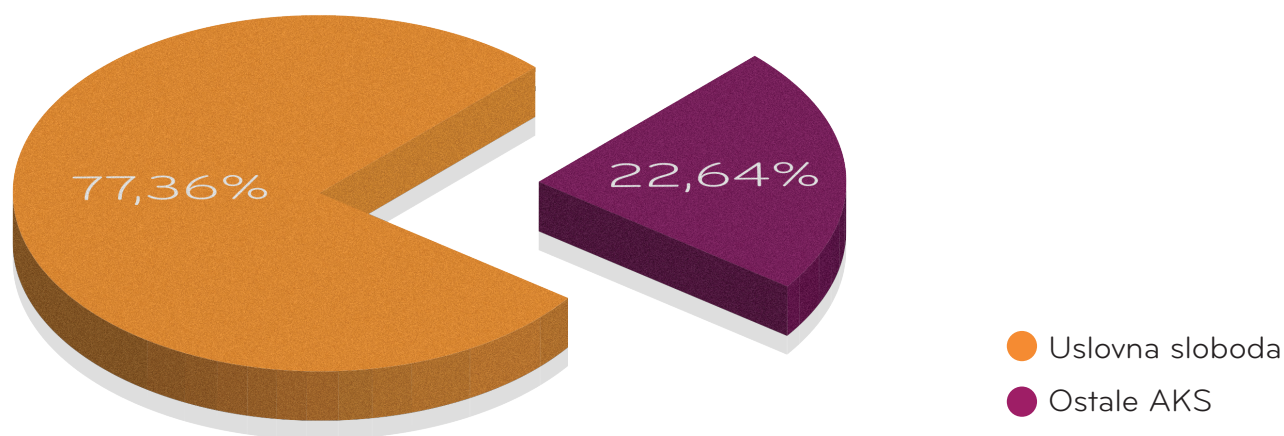
Tabela br. 10 Prikaz izrečenih krivičnih sankcija na nivou sva tri suda za period 2012 – 2018

Grafički prikaz izrečenih krivičnih sankcija na nivou sva tri suda za period 2015 - 2018

ALTERNATIVNE KRIVIČNE SANKCIJE - ODNOS USLOVNE SLOBODE I OSTALIH AKS - 2018. GODINE

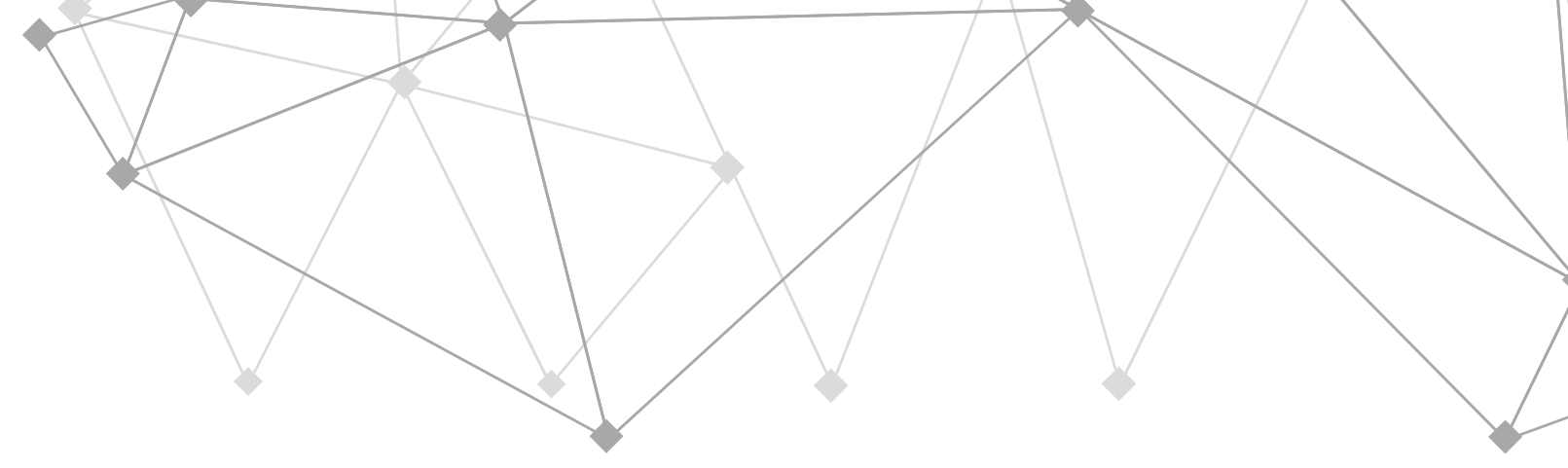
k) Broj građana/ki kojima je odobren uslovni otpust

Uslovni otpust, takođe, predstavlja značajnu alternativu kazni zatvora i od posebnog značaja je učešće probacione službe u njegovoj realizaciji.

Inoviranje zakonskog okvira u dijelu uslovnog otpusta, značajno je unaprijedilo ovaj institut, prevashodno sa aspekta zaokruživanja sudske nadležnosti za davanje i pozivanje uslovnog otpusta. Uvedene su i novine u pogledu kriterijuma za odlučivanje o uslovnom otpustu, prije svega u brisanju kriterijuma „raniji život“, osuđenog lica, čijom je ranijom primjenom sud vrednovao činjenice van perioda izvršenja kazne zatvora, odnosno raniju osuđivanost lica u pitanju, a koja je okolnost već vrednovana prilikom izricanja krivične sankcije. U postupku odlučivanja bilo je primjetno i različito vrednovanje kriminološki i penoloških povratnika, što je uvodilo i određen stepen nejednakosti postupanja kod već neadekvatnog kriterijuma za odlučivanje. Stoga je brisanje ovog kriterijuma doprinijelo individualizaciji odluke o uslovnom otpustu kroz procjenu njegovog napretka kroz izdržavanje kazne zatvora, a što je jedino relevantno i u duhu odredbe člana 37. KZ-a ali i svrhe kažnjavanja.

Da je zakonodavac postupio ispravno ukazuju i podaci dobije na osnovu analize odluka o uslovnom otpustu Osnovnog suda u Baru za 2018. godine (period važenja odredbe kojom je kao jedan od kriterijuma za odlučivanje vrednovan i raniji život osuđenika). Analizom svih donešenih odluka o uslovnom otpustu, kojih je ukupno bilo 37. u 2018. godini, utvrđeno je da u svim odlukama u kojima je molba za uslovni otpust usvojena ili odbijena (35 odluka, dvije molbe odbačene iz procesnih razloga) osnovni kriterijum bila ranija neosuđivanost, odnosno izvod iz kaznene evidencije na osnovu kojeg je utvrđivano da li je osuđenik bio kriminološki ili penološki povratnik.³¹ U najvećem broju slučajeva ovo je bio i jedini argument da se odbije molba za uslovni otpust i pored pozitivnog mišljenja Zavoda za izvršenje krivičnih

³¹ „Ove činjenice, ukazuju da se u konkretnom slučaju radi o licu koje ima istoriju društveno neprihvatljivog ponašanja, penološkom i kriminološkom povratniku, ranije već osuđivanom za krivična djela sa elementima nasilja. Dovodeći sve navedene činjenice u vezu, da se zaključiti da ranije osude (krivične sankcije) na ovog osuđenog nijesu popravno djelovale, to jeste, njima nije ostvarena svrha specijalne prevencije, odnosno ranije osude nijesu doprinijele korekciji stavova i ponašanja ovog osuđenog da ubuduće ne čini krivična djela. Osnovni sud u Baru, (Kuo 42/2018)

sankcija. Ovdje nećemo ulaziti u dublju analizu ove pojave, zbog neprimjenivosti kriterijuma "ranijeg života", shodno izmjenama Zakona o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti. Treba napomenuti da posmatrani sudovi nijesu objavljivali odluke (na site-u www.sudovi.me) u postupcima odlučivanja po molbama za uslovni otpust u 2019. godini, pa nije bilo moguće analizirati postupanje sudova shodno novom zakonskom rješenju.

Na analiziranom uzorku, Osnovni sud u Baru je usvojio 17 molbi za uslovni otpust dok je isti broj molbi odbio. Sud je češće usvajao molbe za uslovni otpust osuđenih lica kojima je bila izrečena kraća kazna zatvora (u prosjeku 8 mjeseci i 20 dana), dok je odbijao molbe za uslovni otpust za izrečene kazne zatvora u dužem trajanju (u prosjeku 14 mjeseci i 3 dana). To ukazuje da se sudovi lakše odlučuju za uslovni otpust kod kazni zatvora u kraćem trajanju. Iako je svaki slučaj specifičan za sebe, sa različitim okolnostima od uticaja, upitna je praksa Osnovnog suda u Baru, naročito sa aspekta neadekvatnosti najkraćih kazni zatvora u pogledu resocijalizacije osuđenika kroz tretman, a koji je čini jedan od ključnih kriterijuma utvrđivanja činjenice da li se osuđenik popravio u periodu trajanja izdržane kazne zatvora. Iz ovog slijedi da se kod izricanja kratkih kazni zatvora treba više voditi mogućnostima alternativna prilikom izricanja, a ne kroz uslovni otpust.

Kao što je u ranijem periodu bila praksa Komisije za uslovni otpust i sudovi u svojim odlukama u 2018, niti u jednom slučaju nijesu utvrdili neku od posebnih obaveza iz člana 125. Zakona o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti, odnosno elektronski nadzor za vrijeme trajanja uslovnog otpusta.

Uslovni otpust svakako treba koristiti kao korektivni mehanizam individualizacije kazne zatvora i stvaranja uslova za reintegraciju osuđenika, ali taj smisao ne treba da se gubi na način što će se izricati bez jasnog cilja i tretmana nakon izlaska sa izdržavanja kazne zatvora.

I) Odlaganje krivičnog gonjenja

	2015	2016	2017	2018
Osnovno tužilaštvo Podgorica	76	118	233	140
Osnovno tužilaštvo Bijelo Polje	41	35	40	33
Osnovno tužilaštvo Bar	70	104	76	72
Ukupno na nivou svih osnovnih tužilaštava u Crnoj Gori	487	591	659	617

Za potrebe analize primjene instituta odloženog krivičnog gonjenja, prikupljeni su podaci iz nadležnosti tri osnovna tužilaštva, a u skladu sa metodologijom cjelokupne analize, ali i na nivou svih tužilaštava u Crnoj Gori. Prisutan je stepen porasta primjene diverzije krivičnog postupka na nivou Crne Gore. U posmatranom periodu primjećen je značajan porast predmeta (144) u kojima je primijenjen institut odloženog krivičnog gonjenja u Osnovnom tužilaštvu u Kotoru. Ovaj broj je u 2018. bio veći i od broja predmeta odloženog krivičnog gonjenja u Osnovnom tužilaštvu u Podgorici, koji tradicionalno u najvećoj mjeri primjenjuje ovaj institut. Ostala tužilaštva zadržavaju konstantan broj predmeta odloženog krivičnog gonjenja.

Sa aspekta primjene alternativnih sankcija nužno je naglasiti da su u svim slučajevima odlaganja krivičnog gonjenja osumnjičena lica, isključivo izvršavala obaveze, isplatili naknade

pričinjene štete i uplaćivali određeni novčani iznos u korist humanitarne organizacije, fonda ili javne ustanove, kao najzastupljeniju obavezu osumnjičenog. Prema izvještajima o radu Tužilačkog savjeta i Državnog tužilaštva³² ni u jednom slučaju nije predložena, odnosno prihvaćena, obaveza društveno korisnog ili humanitarnog rada, koja je propisana kao jedna od četiri mogućnosti kao uslov za odbačaj krivične prijave po osnovu odloženog krivičnog gonjenja. Jedan od mogućih razloga za to može biti i činjenica da je nadležnost za ispunjenje ove obaveze i praćenje istog u nadležnosti državnog tužilaštva, a ne Direkcije za uslovnu slobodu i izvršenje kazne zatvora u prostorijama u kojima osuđeni stanuje.

Podaci ukazuju da *Tužilaštvo zadržava trend primjene alternativnih načina rješavanja krivičnih predmeta, sa isključivim stavom da su finasijske obaveze osumnjičenog najadekvatniji pristup uticaja na izvršioca krivičnog djela da ne vrši krivična djela u buduće.*

Ostaje prostor za dublju analizu primjene odloženog krivičnog gonjenja od strane Tužilaštva, sa aspekta izostanka primjene zakonom predviđene obaveze obavljanja određenog društveno korisnog ili humanitarnog rada. U tom pravcu, *preporučuje se Ministarstvu pravde inteziviranje saradnje sa Državnim tužilaštvom a sa ciljem unaprijeđenja analize i procjene primjene alternativnih načina rješavanja krivičnih predmeta. Na osnovu sprovedene analize i procjene, treba razmisliti o propisivanju veće uloge Direkcije u diverziji krivičnog postupka, naročito u dijelu izvršenja.*

---

32 <https://www.tuzilastvocg.me/index.php/tuzilacki-savjet/izvjestaji-o-radu-tuzilackog-savjeta>

4. zaključci i preporuke

- **Stvoriti normative pretpostavke za učešće probacije (službe) u krivičnom postupku**

Sistem probacije – rehabilitacije (u značajnoj mjeri se radi o sinonimima) ne može se ograničavati na penalni i postpenalni period. Za kvalitetnu rehabilitaciju od posebnog značaja je *procjena rizika* koja se mora sprovoditi prije nego što držani tužilac donese odluku o pokretanju postupka i da li će isti okončati kroz načelo oportuniteta, diverzione metode ili započeti sa krivičnim postupkom.

Od posebnog značaja je upravo procjenu rizika, od strane probacione službe, vršiti na samom početku krivičnog gonjenja i na osnovu procjene usmjeravati dalji tok postupka, kao i vrstu mjere ili sankcije koja će biti primijenjena. Svakako, probaciju treba jačati i u slučaju uslovnog otpusta i postpenalnom periodu.

- **Dalje jačati kapacitete Direkcije za uslovnu slobodu Ministarstva pravde Crne Gore**

Imajući u vidu proširenu nadležnost Direkcije, naročito u svijetlu Zakona o izvršenju uslovne osude i kazne rada u javnom interesu, nužno je unaprijediti ljudske i tehničke kapacitete Direkcije. Pri tom se ne misli samo na povećanje broja zaposlenih (što je primarno) već i na promjenu organizacione strukture Direkcije u smislu decentralizacije. Direkcija za uslovnu slobodu mora imati i područne jedinice na cijeloj teritoriji Crne Gore. Ovo podrazumijeva stvaranje prostornih, tehničkih ali i kadrovskih pretpostavki na visokom nivou standarda da bi Direkcija bila funkcionalna.

- **Uspostavljanje sveobuhvatne nadležnosti Direkcije za uslovnu slobodu**

Nadležnost za izvršavanje pojedinih oblika alternativnih mjera, u zavisnosti od vrste postupka, organa koji ih izriče i njihove prirode, podijeljena je između državnog tužilaštva (kod odlaganja krivičnog postupka), policije (kod mjera nadzora u toku krivičnog postupka) i Direkcije (kod alternativnih krivičnih sankcija izrečenih od strane suda).

Ovako podijeljena nadležnost predstavlja pogrešno rješenje kako sa aspekta kvaliteta realizacije utvrđenih alternativnih mjera/sankcija tako i sa aspekta racionalizacije resursa (kadrovskih, materijalnih, tehničkih...)

Kao što uporedna praksa (Holandija...) i međunarodni dokumenti ukazuju, nužno je uspostaviti punu nadležnost Direkcije za uslovnu slobodu za sve oblike alternativnih krivičnih mjera/sankcija bez obzira na organe koji ih određuje, postupka u kojem se određuju ili njihove prirode i svrhe. Na ovaj način će se značajno povećati obim i vrste poslova Direkcije, što dodatno ukazuje na neophodnost uspostavljanja kvalitetnog institucionalnog okvira, sa svih aspekata.

- **Uspostavljanje većeg stepena saradnje i umreženosti institucija u postupku probacije.**

Diferentnost modela realizacije probacionih aktivnosti, ali i smisao rehabilitacije, često zahtijevaju uključivanje širokog broja subjekata, ali i cjelokupne društvene zajednice. Stoga je posebno značajno uspostavljanje saradnje Direkcije sa drugim državnim organima, lokalnim samoupravama i organizacijama civilnog društva. Ova saradnja dolazi do izražaja kod uslovnog otpusta, ali i izvršenju kazne rada u javnom interesu.

Od posebnog je značaja uspostavljanje saradnje Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija i Direkcije sa aspekta kvalitetne pripreme osuđenih lica za njihov izlazak, bilo da se radi o izdržanoj kazni ili uslovnom otpustu. Nužno je osuđena lica nekoliko mjeseci prije izlaska iz zatvora, kroz neposrednu saradnju ove dvije institucije, podvrgnuti posebnim tretmanima koji će im omogućiti što uspješniji izlazak. To uključuje različite aktivnosti, od procjene rizika, pa posljedično i uspostavljanja kontakata sa zajednicom u koju se osuđenik vraća, obezbjeđivanja uslova za zapošljavanje, stanovanje, liječenje, psihološku podršku, upoznavanja sa osobama iz Direkcije sa kojima će nakon izlaska biti u stalnoj komunikaciji, itd.

- **Veći stepen izricanja alternativnih sankcija i mjera**

U krivičnim djelima za koja su propisane kratkotrajne zatvorske kazne i za koje se mogu izreći alternativne sankcije i mjere u sudskoj praksi se nedovoljno koriste alternativne sankcije i mjere, izuzev uslovne osude koja se najčešće izriče za ovu vrstu krivičnih djela. Određeni porast je primjetan kod kazne rada u javnom interesu.

Uz stvaranje adekvatnih normativnih i drugih uslova za primjenu alternativnih sankcija i mjera neophodno je u većoj mjeri izricati iste, naravno primjenjujući princip adekvatnosti krivične sankcije ili mjere u svakom konkretnom slučaju, a to sve na osnovu sprovedene procjene rizika.³³

Treba nastaviti i kampanju podizanja svijesti i senzibilizacije, na prvom mjestu pravosudnih organa ali i svih ostalih društvenih subjekata. Kad su specifične alternativne sankcije i mjere u pitanju, kao što je to slučaj sa kaznom rada u javnom interesu treba nastaviti sa promovisati prema privrednim subjektima i lokalnim samoupravama, organima uprave i nevladinom sektoru.

Veoma je važna i kontinuirana edukacija svih subjekata involviranih u proces probacije, u najširem smislu, i na taj način doprinijeti adekvatnoj primjeni alternativnih sankcija i mjera.

- **Usaglasiti kaznenu politiku sudova u pogledu primjene alternativnih krivičnih sankcija i mjera**

Analiza ukazuje na neujednačenost kaznene politike na nivou osnovnih sudova u Crnoj Gori. Može se zaključiti da senzibilizacija u odnosu alternativnih krivičnih sankcija i mjera nije u istoj mjeri prisutna kod sudija različitih sudova. U tom smislu, neophodno je preduzeti mjere ujednačavanja kaznene politike u svim sudovima, što treba činiti kroz promociju primjene alternativnih krivičnih sankcija i mjera.

---

33 „Najozbiljnija slabost u kaznenom sistemu je previše oslanjanja na zatvorske kazne. Zatvorske kazne se izriču u okolnostima u kojima druge zemlje koriste alternativne“, Strategija za izvršenje krivičnih sankcija za 2017-2021

- **Uspostavljanje sistema praćenja izvršenja alternativnih sankcija od strane Ombudsmana**

Primjenom alternativnih sankcija i mjera ne smiju se ugroziti osnovna ljudska prava i slobode i shodno njihovoj prirodi i svrsi neophodno je da se ova prava i slobode izdignu na veći nivo nego što je to slučaj sa klasičnim krivičnim sankcijama.

Zato je jako važno uspostavljanje sistema izvršenja alternativnih sankcija i mjera uz puno poštovanje i uvažavanje dostojanstva ličnosti lica koje izvršava alternativnu sankciju ili mjeru i njihove nediskriminacije, a u skladu sa članom 5 i 6 Zakona o izvršenju uslovne osude i kazne rada u javnom interesu.

Kako bi izvršenje alternativnih sankcija i mjera ispunjavalo predviđene standarde ljudskih prava i sloboda preporučuje se Ombudsmanu da kroz svoju redovnu nadležnost prati izvršenje alternativnih krivičnih sankcija sa posebnim naglaskom na kaznu rada u javnom interesu, koja podrazumijeva saglasnost lica koje je izvršava kako u načelu tako i u vrsti rada koji treba izvršiti.

- **Analiza efikasnosti kratkotrajnih kazni lišenja slobode i alternativnih kazni kroz stepen recidivizma i programa rehabilitacije u toku i nakon izvršenja kazne.**

Ministarstvo pravde je uspostavilo aplikaciju koja sadrži bazu podataka o svim predmetima iz nadležnosti i statusu njihovog rješavanja i podacima o vrsti krivične sankcije, njenoj dužini i izvršenju. Neophodno je omogućiti primjenu aplikacije u pravcu utvrđivanja indikatora efektivnosti pojedinih krivičnih sankcija na godišnjem nivou. Odnosno, mogućnost utvrđivanja u kojoj mjeri je prisutna stopa recidivizma kod lica osuđenih na kratkotrajne kazne lišenja slobode i alternativne krivične sankcije sa naglaskom na uslovnu osudu kao krivičnu sankciju sa najvećim postotkom učešća u ukupnom broju izrečenih krivičnih sankcija.

Na ovaj način bi se kontinuirano vršila analiza i uporedo djelovalo na stvaranje i poboljšanje uslova za djelotvornost sistema izvršenja krivičnih sankcija sa naglaskom na alternativne krivične sankcije.

5. indikatori za praćenje sistema primjene kratkotrajnih kazni lišenja slobode i alternativnih krivičnih sankcija u Crnoj Gori

Indikatori koji su predstavljeni u ovom dijelu studije nastali su kao rezultata rada na projektu i pripremi metodologije za analizu sistema primjene kratkotrajnih kazni lišenja slobode i alternativama kazni u Crnoj Gori. Poseban motiv za potpuniju razradu indikatora za praćenje primjene kratkotrajnih kazni lišenja slobode i alternativnih krivičnih sankcija jeste i jedan od zaključaka same studije - u Crnoj Gori ne postoji sistem kroz koji bise kontinuirano pratilo stanje u ovoj oblasti, kao i potreba za uspostavljanje ventralizovane baze podataka kroz koju bi na godišnjem nivou bili obrađivani predstavljeni indikatori.

Ova glava studije je organizovana na sljedeći način: kriterijumi koji su korišćeni u izboru indikatora su objašnjeni u poglavlju 6.1, dok je u poglavlju 6.2. predstavljena lista predloženih indikatora.

6.1. Kriterijumi koji su korišćeni u izboru indikatora

Indikatori predstavljeni u sklopu ove studije izrađeni su na osnovu kriterijuma a) zakonodavnog okvira i b) metodologije korištene tokom istraživanja na projektu.

Prema tome, sljedeći kriterijumi su korišćeni kao smjernice u izboru indikatora:

- Prvo, standardi, norme, odredbe, procedure koji su navedeni u Zakonu izvršenju krivičnih sankcija, Krivičnog zakonika i Zakona o izvršenju uslovne osude i kazne rada u javnom interesu" (nacionalna dimenzija);
- Drugo, gdje je to bilo dostupno i opravdano, indikatori su opredijeljeni sa aspekta međunarodne uporedivosti ili odabrani iz postojećih lista koje su korišćene u zemljama članicama EU" (međunarodna dimenzija);
- Treće, indikatori bi trebalo da budu formirani na osnovu koncepta samostalne i sveobuhvatne baze podataka, ali u isto vrijeme, trebalo bi:
- da uzimaju u obzir državne prioritete (npr. recidivizam, smanjenje zatvorske populacije), alternativne mjere (diverzija), itd;
- da budu fokusirani na cjelokupni sistem krivičnog pravosuđa u Crnoj Gori, pošto probacija, po svojoj prirodi, svoje mjesto na nalazi isključivo nakon izricanja krivične sankcije već od prve radnje koja je izvršena prema potencijalnom izvršiocu;
- da budu izrađeni tako da se mogu izračunati u crnogorskom kontekstu, (odnosno da se računaju i u relativnim kategorijama, radi uporedivosti sa praksom drugih zemalja).
- da budu izrađeni tako da ih nadležni za izvršenje krivičnih sankcija u Crnoj Gori mogu ažurirati u budućnosti.

6.2. Lista odabranih indikatora i metapodataka

U ovom poglavlju predstavljeni su predloženi indikatori sistema primjene kratkotrajnih kazni lišenja slobode i alternativama kazni u Crnoj Gori, sa metapodacima i metodologijom njihove primjene. Među njima je 15 kvantitativnih indikatora. Oni su navedeni, zajedno sa svojim definicijama, u Tabeli 1.

Tabela 1. Predloženih 20 indikatora sistema primjene kratkotrajnih kazni lišenja slobode i alternativama kazni lišenja slobode

Indikator	Definicija	Izvor	Baza podataka
1. Lica kojima je izrečena krivična sankcija	Broj građana/ki kojima je izrečena krivična sankcija, tokom perioda od 12 mjeseci.	Sudovi	PRIS/Posebna baza podataka
2. Lica osuđena na kaznu zatvora do šest mjeseci	Broj/Procenat građana/ki osuđenih na kaznu zatvora u trajanju do šest mjeseci, tokom perioda od 12 mjeseci.	Sudovi	PRIS/Posebna baza podataka
3. Lica osuđena na kaznu zatvora preko šest mjeseci	Broj/Procenat građana/ki osuđenih na kaznu zatvora u trajanju preko šest mjeseci, tokom perioda od 12 mjeseci.	Sudovi	PRIS/Posebna baza podataka
4. Alternativna sankcija – novčana kazna	Procenat građana/ki kojima je izrečena alternativna sankcija novčana kazna, tokom perioda od 12 mjeseci.	Sudovi	PRIS/Posebna baza podataka
5. Alternativna mjera – Rad u javnom interesu	Procenat građana/ki kojima je izrečena alternativna sankcija rad u javnom interesu, tokom perioda od 12 mjeseci.	Sudovi Direkcija za uslovnu slobodu	PRIS/Posebna baza podataka
6. Kazna zatvora koja se izvršava u prostorijama za stanovanje (Kućni zatvor)	Procenat izrečenih alternativnih sankcija kućnog zatvora, tokom perioda od 12 mjeseci.	Sudovi Direkcija za uslovnu slobodu	PRIS/Posebna baza podataka
7. Mjera upozorenja – Uslovna osuda	Procenat izrečenih Mjera upozorenja uslovna osuda, tokom perioda od 12 mjeseci.	Sudovi Direkcija za uslovnu slobodu	PRIS/Posebna baza podataka
8. Mjera upozorenja – Uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom	Procenat izrečenih Mjera upozorenja uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom, tokom perioda od 12 mjeseci.	Sudovi Direkcija za uslovnu slobodu	PRIS/Posebna baza podataka
9. Mjera upozorenja – Sudska opomena	Procenat izrečenih mjera upozorenja sudska opomena, tokom perioda od 12 mjeseci.	Sudovi Direkcija za uslovnu slobodu	PRIS/Posebna baza podataka
10. Mjere bezbjednosti	Broj građana/ki kojima je izrečena mjera bezbjednosti tokom perioda od 12 mjeseci.	Sudovi	PRIS/Posebna baza podataka
11. Primjena mjere – Uslovni otpust	Broj/Procenat osuđenih lica na kaznu zatvora u trajanju do šest mjeseci otpuštenih na uslovni otpust, tokom perioda od 12 mjeseci.	Sudovi Direkcija za uslovnu slobodu	PRIS/Posebna baza podataka

12.	Stopa recidivizma kod građana/ki koji su ispunili alternativnu sankciju	Procenat građana/ki koji su ispunili alternativnu sankciju, a protiv kojih je podnijeta krivična prijava u narednih godinu dana	Sudovi Državno tužilaštvo	PRIS/Posebna baza podataka
13.	Stopa recidivizma kod građana/ki kojima je izrečena kazna zatvora do šest mjeseci	Procenat građana/ki koji su izdržali kaznu zatvora do šest mjeseci, a protiv kojih je podnijeta krivična prijava u narednih godinu dana	Sudovi Uprava policije Državno tužilaštvo	PRIS/Posebna baza podataka
14.	Stopa izricanja supletornog zatvora kod kršenja pravila o nenapuštanju prostorija za stanovanje	Procenat građana/ki kojima je kazna zatvora koja se izvršava u prostorijama za stanovanje zamijenjena supletornim zatvorom	Sudovi Direkcija za uslovnu slobodu	PRIS/Posebna baza podataka
15.	Stopa izricanja supletornog zatvora kod novčane kazne	Procenat građana/ki kojima je novčana kazna zamijenjena supletornim zatvorom	Sudovi Direkcija za uslovnu slobodu	PRIS/Posebna baza podataka
16.	Stopa zamjene novčane kazne sa kaznom rada u javnom interesu	Procenat građana/ki kojima je novčana kazna zamijenjena kaznom rada u javnom interesu	Sudovi Direkcija za uslovnu slobodu	PRIS/Posebna baza podataka
17.	Stopa izricanja supletornog zatvora kod kazne rada u javnom interesu	Procenat građana/ki kojima je izrečena kazna rada u javnom interesu zamijenjena supletornim zatvorom	Sudovi Direkcija za uslovnu slobodu	PRIS/Posebna baza podataka
18.	Stopa opozivanja uslovnog otpusta	Procenat građana/ki kojima je opozvan uslovni otpust	Sudovi Direkcija za uslovnu slobodu	PRIS/Posebna baza podataka
19.	Stopa opozivanja uslovne osude usled novoizvršenog krivičnog djela ili neispunjavanja obaveza	Procenat građana/ki kojima je opozvana uslovna osuda usled novoizvršenog krivičnog djela ili neispunjavanja obaveza	Sudovi Direkcija za uslovnu slobodu	PRIS/Posebna baza podataka
20.	Diverzija krivičnog postupka	Broj sprovedenih diverzionih postupaka i izrečenih alternativnih mjera, tokom perioda od 12 mjeseci.	Državno tužilaštvo	PRIS/Posebna baza podataka

